

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1881.

Första Kammaren.

N:o 11.

Onsdagen den 23 Februari.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 19 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande N:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel.

1—4 punkterna.

Biföllos.

5 punkten.

Herr Törneblad: Då jag har antecknat mig såsom reservant mot Utskottets hemställan i förevarande punkt, beder jag att med några ord få belysa min ställning till frågan.

Jemför man Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets hemställan, så finner man, att den senare i två särskilda punkter afviker från den Kongl. propositionen. Den första punkten är den föreslagna summans belopp, som af Utskottet nedsatts. Den andra punkten är den inskjutna mellanmeningen: »dervid dock befrielse från afgiften må kunna mindre bemedlade elever intill en fjerdedel af hela antalet förunnas». Hvad nu den första förändringen beträffar, så skulle jag visserligen helst önskat, att Utskottet hade hemställt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad, emedan det synes mig som om hvad i frågan blifvit anfördt tillräckligt ådagalagt behovet af en löneförbättring för de ifrågavarande lärarne och att denna löneförbättring, så vidt åtminstone man kan se af den i detta ämne något dunkla utredningen, icke går till högre belopp än som under närvarande förhållanden i allmänhet lemnas åt motsvarande tjänstemän, nemligen vederlikarne vid de allmänna läroverken, men då någon utsigt i detta fall icke förefunnits inom Stats-Utskottet, vågar jag icke derom göra yrkande. Angående deremot den andra punkten eller den inskjutna meningen tillåter jag mig göra några erinringar.

Jag erkänner den varsamhet, som föranledt Utskottet att icke sammanblanda utan skilja denna fråga från den om löne reglering för elementarlärarne, ty det är i sjelfva verket två skilda frågor. Den ena

Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.

Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.

(Forts.)

är stor och omfattande, den andra liten, och medel, som kunna användas för den senares ändamålsenliga lösning, kunna, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, lätteligen beredas. Hvad beträffar sjelfva principen att pålägga afgifter i det ena eller andra fallet kunna olika meningar hysas, men jag vill icke upptaga Kammarens tid med att i detta fall göra någon utredning eller framställning angående de skäl, som tala för det ena eller det andra, utan nöjer mig med att hänvisa till Utskottets egen motivering i afseende på sjökrigsskolans särskilda ställning i förhållande till de allmänna läroverken; men då Utskottet erkänt denna särskilda ställning, synes det mig hafva varit konsekvent, om Utskottet icke i något afseende hade stödt sig på analogien med de allmänna läroverken. Det har dock skett genom inskjutande af mellanmeningen, men den analogi, Utskottet vill finna, finnes icke, och det vill jag söka visa.

Kongl. Maj:t har i sin proposition icke föreslagit något angående befrielse från afgift för vissa lärjungar. Detta förekommer blott i statsrådsprotokollet. Utskottet har gjort hemställan derom i sjelfva sin kläm och derigenom lagt ett särskildt vilkor till den Kongl. propositionen. Om det är skäl för Riksdagen att inlåta sig på sådana särskilda vilkor, lemna jag derhän; men gifvet är, att, om befrielse från afgift ifrågasattes, det måste vara en giltig grund, som föranleder att i sjelfva klämman intaga en uttrycklig bestämmelse om eventuel befrielse från afgift för mindre bemedlade elever intill en fjerdedel af hela antalet. Hvar är denna analogi sökt? Jo, i komiténs för afgifvande af förslag till reglering af elementarlärarnes löner betänkande sid. 36, der det heter: »att vid hvarje af nu nämnda läroverk högst 25 procent af närvarande lärjungeantalet, som styrkt sin medellöshet och i öfrigt gjort sig deraf förtjent, må kunna befrias från den nu föreslagna afgiften».

Härvid beder jag att först få anmärka, att detta är ett komitébetänkande och icke något beslut af Riksdagen, och ett komitébetänkande, huru förtjenstfullt det än är, hvilket jag med nöje erkänner, kan icke utgöra tillräcklig grund för Riksdagen att derpå bygga ett förslag, helst då fråga är om en helt annan sak; och att här är fråga om en helt annan sak, har Utskottet sjelf i sin motivering, stödd på Kongl. Maj:ts proposition, på fullt öfvertygande sätt ådagalagt. Jag behöfver icke upptaga tiden med detta, utan hänvisar till hvad på sidorna 4 och 5 i Utskottets betänkande förekommer, dervid jag dock särskildt beder att få framhålla den omständigheten, att den föreslagna afgiften kan anses utgöra ersättning för kost under sommarmånaderna. Är nu sjökrigsskolans ställning icke densamma som de allmänna läroverkens, hvilket jag tror mig hafva bevisat, så finnes icke heller skäl föreslå detsamma för den förra som för de senare. För de allmänna läroverken är föreslaget, att ynglingar, som styrka sin *medellöshet*, få åtnjuta befrielse från afgift. Här åter är fråga om *mindre bemedlade* ynglingar. Man har saledes för sjökrigsskolan utsträckt befrielsen från afgift längre än som blifvit föreslaget för de allmänna läroverken, ehuru det borde vara tvärtom; ty hvad de allmänna läroverken beträffar, så gifva de en förberedande grundläggning, af hvilken en stor del af landets barn kan vänta att relativt omkostnadsfritt få komma i åt-

njutande. Sjökrigsskolan åter är en tillämpningsskola, efter hvars genomgående afföring genast eller åtminstone snart bekommes. Att här införa kategorien »mindre bemedlade» synes mig icke vara skäl, isynnerhet som denna kategori är svår att fastställa, och om det också står *intill* en fjerdedel, så kan praxis utsträcka sig till *hela* fjerdedelen. Det kan man nästan taga för gifvet. Hvad skulle olägenheten deraf vara, frågar man sig? Vore det icke en fördel, att mindre bemedlade kunde gå igenom sjökrigsskolan? Jo, det erkänner jag gerna, för såvidt, såsom i betänkanudet angående löneroglering för elementarlärarne står, »de äro deraf förtjente», och förtjente af friplatser äro de ynglingar, som visa utmärkta anlag, men icke så stor del af hela antalet som 25 procent. Man kan icke i allmänhet påräkna att 25 procent skulle visa utmärkt fallenhet för yrket. Deremot faller sig denna beräkning helt annorlunda, om friplatserna inskränkas till ett mindre antal, ty då tillfalla de den sanna förtjensten och uppmuntra dem, af hvilka landet i framtiden kan hafva gagn; nu åter dem, som med medelmåttiga gåfvor kunnat slumpa sig igenom och väl kunna vara rätt dugliga, men dock icke böra företrädesvis komma i åtnjutande af denna fördel. Då jag således finner, att härvid någon förändring borde göras och önskar att ur Utskottets hemställan mellanmeningen borttages, sker det ur synpunkten af sjökrigsskolans eget välförstådda intresse. Jag vill åberopa ett annat skäl. Då man inom en tillämpningsskola vill införa befrielse från afgift för ett visst antal elever, måste man taga hänsyn till andra likartade inrättningar. Hurudant är förhållandet vid krigsskolan? Jo, att frikadettplatser icke finnas annat än på riddarhusets bekostnad och att der lemnas åt högst tio elever efter genomgången kurs 600 kronor till ekiperingsomkostnader m. m. Det är något helt annat att efter genomgången kurs, visade anlag för yrket och ådagalagd flit erhålla belöning, som sätter en i tillfälle att bekosta de första stegen på den nya banan, än att under flera år, blott på grund af det betyg, man kan få att vara mindre bemedlad — hvilket icke är svårt att få — åtnjuta befrielse från en afgift, som i sjelfva verket är en ersättning för kost. Jag har icke tagit närmare reda på förhållandena vid andra tillämpningsskolor, men jag tycker att det anförda är tillräckligt bevisande för det origtiga uti att i onödan införa en ny grundsats för sjökrigsskolan, helst som man i framtiden kan komma att känna sig generad af denna grundsats, då fråga kan komma att uppstå om att deraf draga konsekvensen beträffande andra dylika skolor. Ytterligare beder jag att få påpeka en omständighet. Det torde vara känt, att man vid inträdesexamen till sjökrigsskolan af ådagalagda kunskaper i de ämnen, som der ifrågakomma, och hvilka ungefär motsvara dem till fjerde klassen i elementarläroverken, icke kan bilda sig ett tillförlitligt omdöme, huruvida en yngling kommer att duga till sjöofficer. Man kan finna att ynglingen aflagt en god examen, men det är icke säkert, att han är den, som på sjön kan föra landets runor med den äran, utan det kan hända, att han skulle bättre passat på en annan bana, oaktadt han med godt hufvud kunnat gå igenom den med så mycken grannlagenhet skötta inträdesexamen till sjökrigsskolan.

I följd af alla dessa förhållanden synes det mig betänkligt, att

Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.
(Forts.)

Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.
(Forts.)

Riksdagen, som icke blifvit af Kongl. Maj:t uppmanad att yttra sig om befrielse från terminsafgiften, gör något tillägg till den Kongl. propositionen. Men då det är möjligt, att hvad jag sagt icke finner genklang i Kammaren, gör jag icke något yrkande, utan lemnar åt dem, som redan anmält sig att efter mig få ordet i denna fråga, att i en eller annan riktning framställa det yrkande, hvartill de kunna finna omständigheterna föranleda.

Grefve Strömfelt: Då Kongl. Maj:t behagat hänskjuta denna fråga angående terminsafgifter m. m. till Riksdagens pröfning och besluts fattande, och jag förmodar att Kongl. Maj:t vid sådant förhållande icke ämnar ändra eller frångå det beslut, som Riksdagen kommer att fatta, så har jag ansett mig böra yttra några ord vid denna punkt.

En icke så ringa fara kan framgå ur det sätt, på hvilket Stats-Utskottet ändrat Kongl. Maj:ts proposition, och jag tillhör därför dem, som beklaga det slut, hvartill Utskottet kommit. Jag kommer här att korteligen uppehålla mig vid de ifrågakvarande lärarnes ställning och deras behof af förbättrade lönevilkor.

Jag tror, att sjökrigsskolan, om hvilken man kan säga, att hon uppfyller de anspråk, man på henne velat ställa, varit väl värd den uppmärksamhet från representationens sida, som Kongl. Maj:t här påkallat. Hon har hittills på ett erkänt förtjenstfullt sätt löst sin uppgift, uppfyllt sitt ändamål, detta intyga såväl fackmän som ynglingarnes målsmän, och faran ligger deri, att, om Utskottets hemställan varder Riksdagens beslut, hon kan beröfvas vilkoret för att fortfarande kunna lösa sin uppgift på samma förtjenstfulla sätt. Jag sade, att hon uppfyller sitt ändamål. Till detta lyckliga förhållande torde hennes nitiske och insigtsfulle lärare icke minst hafva bidragit. Granskar man dessa lärares ställning, så finner man, hvad beträffar de icke militäre lärarne, det vill säga lektorerna, att deras löner ursprungligen blifvit bestämda på grund af visst arfvode för lästimme; att timmarnes antal blifvit icke obetydligt förökade, under det att lönerna bibehållits oförändrade; att dessa lärare, i motsats mot lärarne vid rikets allmänna läroverk, äro i saknad af såväl pensionsrätt som tjensteårsberäkning och att, derest de skulle pröfvas af längre tids sjukdom, de kunna blifva beröfvade alla sina löneförmåner på grund af 35 § 1 mom. i stadgan för sjökrigsskolan. Jag tror således, att dessa lärares ställning i det hela icke är synnerligen afundsvärd. De hafva nu begärt att i vilkor blifva någorlunda likstälde med lärarne vid rikets elementarläroverk. Denna framställning lär icke för närvarande kunna afgöras, emedan dermed sammanhängande frågor ännu icke blifvit af Kongl. Maj:t pröfvade; men så mycket angelägnare synes det vara, att deras begäran om löneförbättring, om äfven tillfällig och intill dess fast stat för dem kan blifva slutligen uppgjord, bifalles så, att skolan icke äfventyrar, hvad chefen för Sjöförsvarsdepartementet befarar, då han till statsrådsprotokollet säger, att skäl icke äro för handen antaga det sjökrigsskolan skulle, med de jemförelsevis ringa förmåner den erbjuder sina lärare, kunna i längden med framgång bestå i den täflan om de bästa lärarekrafterna, som de många undervisningsanstalterna i Stock-

holm naturligen framkalla. Fast hellre saknas icke grund för det antagande, att skolan kan gå i mistning om de dugligaste af de lärare den redan eger, utan utsigt att återvinna andra af samma halt.

Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.

(Forts.)

Chefen för Sjöförsvarsdepartementet har begärt, att terminsafgiften för elever skulle höjas till 75 kronor eller för år till 150 kronor mot nu utgående 30 kronor; att af sextio platser fem skulle blifva friplatser; och att, af det utaf dessa terminsafgifter uppkommande belopp, 8,000 kronor skulle få användas till löneförbättring åt sjökrigsskolans lärare. Chefen för sjökrigsskolan har motiverat dessa terminsafgifter dermed, att eleverna nu födas af staten under 4 $\frac{1}{2}$ månaders sjöexpedition; att denna förmån, lågt räknadt, uppgår till 180 kronor och att således staten lemuar dessa ynglingar mera än hvad staten af dem begär för att gifva lärarne nödig lönetillökning. Här begäres således icke något anslag. Det oakadt har Stats-Utskottet ändrat Kongl. Maj:ts begäran, hemställt att friplatsernas antal skulle kunna utsträckas ända till en fjerdedel af hela antalet, hvilket på 60 gör 15, och följdriktigt nedsatt beloppet från 8,000 till 4,500 kronor. Om dessa frielevsplatser verkligen varit Stats-Utskottet så kära, synes mig, som om det hade varit bättre och följdriktigare, med hänsyn till åtskilliga på förmiddagen behandlade punkter i anslagsväg, som blifvit af Utskottet tillstyrkta, om Utskottet hemställt att öka det relativt lilla belopp af 31,040 kronor, som sjökrigsskolan nu erhåller, med dessa 3,500 kronor. Visserligen är landet fattigt, men i förhållande till de stora summor, som Stats-Utskottet årligen tillstyrker, är detta ett försvinnande belopp. Nu kan man säga, att det ser ut, som om Stats-Utskottet ansett angelägnare vara att reservera ett stort antal friplatser än att betrygga staten att erhålla fullt dugliga sjöofficerare. Följden, jag säger icke skall, men kan blifva den, att man för friplatsernas skull äfventyrar eller offerar sjökrigsskolans ändamål, ty utan tvivel kan ett nedsättande af detta lilla belopp af skolans lärare uppfattas såsom nedsättande för dem personligen eller såsom ett Riksdagens underkännande af deras verksamhet. Följden häraf åter kan blifva den, som chefen för Sjöförsvarsdepartementet befarar och som jag nyss uppläst.

Vänder man några blad i Stats-Utskottets betänkande, så möter ett belopp af 480,000 kronor, hvilket Utskottet föreslagit för att därför bygga förstörelse- och försvarsmateriel, under det Utskottet här silat 8,000 kronor till 4,500 kronor, väl vetande, att på sjökrigsskolans duglighet beror dugligheten hos de unge män, hvilka en gång skola öfvertaga denna materiel och föra den till seger eller undergång. Man kan säga, att på dessa mäns utveckling i sjökrigsskolan beror, huruvida de 480,000 kronorna, om de beviljas, och derpå följande millioner skola vardas sänkta i hafvets djup eller den fiende, som till äfventyrs en gång kan vilja hota vart land, dess sjelfständighet och frihet, dit förpassas. Jag tror, att faran här är för stor och beloppet för ringa för att jag icke skulle våga hos Herr Talmannen anhålla om proposition på afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Hans Excellens Herr Statsministern Grefve Posse: Till följd deraf, att chefen för Sjöförsvarsdepartementet redan några dagar varit

Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.
(Forts.)

sängliggande sjuk, nödgas jag att i denna fråga uppträda. Jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet dels derpå, att skillnaden mellan Kongl. Maj:ts och Stats-Utskottets förslag föranleder, att enligt det senare en behöflig lönetillökning kan beredas de civile lärarne vid sjökrigsskolan, då det deremot icke blir möjligt att bereda en sådan åt de militäre. Det torde lätt inses, att en sådan anordning i viss mån innebär en orättvisa, och jag tillåter mig därför att hemställa derom, att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition, för så vidt den afser summan, äfven om Kammaren skulle finna lämpligt att vid densamma fästa det vilkor, som Stats-Utskottet föreslagit.

Grefve Beck-Friis: Det är onekligen en mycket enkel sak, som nu föreligger, betraktad i och för sig, men till följd af det samband den har med frågan om ordnande af lönevilkoren vid de allmänna läroverken har det icke varit möjligt att underlåta att dervid fästa afseende, då saken behandlades i Utskottet.

Såsom vi veta, har all undervisning, som i statens skolor meddelats, varit kostnadsfri. Här är nu fråga om, att eleverna skola något betala. Det är visserligen sant, att denna skola intager en något afvikande ställning från de andra, i det att dess elever under 4 $\frac{1}{2}$ månader, då de äro till sjös, kostnadsfritt äro födda ombord. Men oakadt denna olikhet är dock deras ställning, hvilka befinna sig i en uppfostringsanstalt, bekostad af staten, densamma som vid de allmänna läroverken. När man då skulle bryta med den kostnadsfria undervisningen, var det icke möjligt att taga frågan såsom helt och hållet speciell, utan man måste taga i betraktande förhållandena på andra områden. Detta har varit orsaken till att Stats-Utskottet, som icke ansåg sig kunna godkänna hvad i statsrådsprotokollet finnes anfördt i fråga om ett visst antal friplatser, föreslagit att befrielse från afgiften må kunna mindre bemedlade elever intill en fjerdedel af hela antalet förunnas. Stats-Utskottet har derigenom trots sig undanröjda alla farhågor för att kunskaper och skicklighet icke skulle, af brist på medel, här få fritt utveckla sig, likasom hittills på alla banor skett. Och jag tror derföre att, om man vill saken, bör man bifalla Stats-Utskottets framställning att medgifva Kongl. Maj:t rätt att intill en fjerdedel af elevantalet kunna medgifva befrielse från afgiften. Detta synes hafva varit det allvarsammaste inkastet mot Utskottets hemställan.

Hvad åter summan angår, så är den naturligtvis betingad af detta vilkor; och jag skulle för min del anse att, då denna reglering af lärarnes löner icke är definitiv, utan sannolikt inom kort tid i sammanhang med löner regleringen för lärarne vid de allmänna läroverken kommer under Riksdagens profning, det vore tillräckligt att vid detta tillfälle lemna Kongl. Maj:t rättighet att inom ett belopp af 4,500 kronor bevilja en löneförbättring åt dessa lärare. Jag hyser nemligen den vissheten, att det af Herr Statsministern anförda förhållande, att genom denna summas beviljande endast de civila lärarnes förmåner skulle kunna förbättras, icke är fullt exakt. Jag tror, att äfven de mest ansträngda af lärarne i de militära ämnena skulle kunna få löneförbättring. I Kongl. Maj:ts proposition, sid. 31, finnes en uppställning af lönevilkoren för lärarne i de särskilda ämnena, och man finner

deraf, att det egentligen är två af de militäre lärarne, som hafva något större arfvode: den ene har 1,500 kronor och den andre 800 kronor. De öfrige hafva smärre arfvoden, varierande mellan 50 och 200 kronor. Jag tror icke, att det för sjökrigsskolan kan vara af någon betydelse, om desse få vänta ett eller annat år på lönerregleringen. Deremot är det på civila sidan flere lärare, som nu behöfva tillökning, och jag föreställer mig, att med den summa, som Stats-Utskottet föreslagit, man kan för ett eller annat år hjälpa sig fram.

Jag beder Herrarne äfven taga i betraktande, att statsrevisorerna gjort den anmärkningen, att då sjökrigsskolan numera kommit i egen lokal, det anslag å 3,000 kronor, som varit afsedt till hyra för den förra lokalen, likväl finnes kvar och är tillgängligt för skolan. Således blir det genom bifall till Utskottets förslag faktiskt ett statsanslag till förbättring af skolans vilkor af 7,500 kronor. Jag tror, att under närvarande omständigheter det vore väl, om Kammaren bifölle Stats-Utskottets framställning; och får jag anhålla om proposition derå.

Grefve Lagerberg: Om jag skulle tro, hvad som yttrats af en talare på östgötabänken, så hade Stats-Utskottet nästan underkänt det behof, som af Kongl. Maj:t blifvit framställt, eller velat föreslå åtgärder, som skulle på något sätt skada den nyss färdiga sjökrigsskolan, som, enligt hvad alla intyga, skötes på ett utmärkt sätt och gjort sig förtjent af all uppmuntran. Jag kan emellertid icke finna, att något sådant skett. Stats-Utskottet har ju godkänt till en viss grad hvad Kongl. Maj:t begärt. Om man kastar en blick på det förslag, som chefen för sjökrigsskolan framlagt i afseende å lönerna för dessa lärare, finner man att de sönderfalla i två kategorier, nemligen arfvoden åt militäre lärare, som derjemte innehafva lön på annan stat jemte half dagaflöning, och löner åt de civile lärarne eller lektorerna. Stats-Utskottet ansåg det vara nödvändigt att en förhöjning i lönevilkoren nu beredd åtminstone de civile lärarne, att af dem åtnjutas, till dess en allmän lönerreglering komme till stånd. Då uppstod den frågan, huru man skulle gå till väga, om man skulle bifalla Kongl. Maj:ts proposition helt och hållet eller med modifikation; och dervid gjorde sig en principiel meningsskiljaktighet gällande mellan ledamöterna i Utskottet, nemligen huruvida det under nuvarande förhållande vore klokt att pålägga en terminsafgift för att dermed öka de af statsverket aflönade lärarne. Detta är ju en stor principfråga, då det ej kan förnekas, att man står framför en reglering af elementarlärares löner och enahanda princip väl torde komma att tillämpas i ena fallet såväl som i det andra.

För min del är jag icke nöjd med Stats-Utskottets förslag. Jag tillhörde dem, som icke hade något emot att bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Men då den principiella skiljaktigheten i afseende på huruvida terminsafgift skulle påläggas framträdde, kan jag icke neka, att det förslag, som af läroverkskomitén blifvit gjordt och som Utskottet ville här tillämpa, tilltalade mig ganska mycket, att nemligen, om en sådan terminsafgift skulle påläggas, man skulle uttrycka den tanken, att ett visst antal medellösa eller obemedlade skulle få friplatser. Och detta så mycket hellre som äfven i statsrådsprotokollet är antydt, att af sjö-

Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.
(Forts.)

Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.
(Forts.)

krigsskolans elever 5 skulle få friplatser och i det förslag, som den förste talaren omnämmt, antalet frielever föreslagits till högst en fjerdedel af hela antalet. Då jag icke för närvarande har något emot att, när den stora frågan kommer, en afgift påläggges lärjungarne såsom bidrag till lärarnes aflöning — emedan jag tror, att lönerregleringen eljest blefve för dyrbar att genomföra — så synes det mig och vara billigt att här bestämdes, det ett visst antal elever skulle få undervisning gratis. Jag tycker att man härigenom, så att säga, stälde kyrkan midt i byn. Derföre yrkade jag i Utskottet bifall till Kongl. Maj:ts proposition endast med det tillägg, att en fjerdedel af elevantalet må kunna få friplatser. Då elevantalet är 60, så skulle, om en årlig afgift af 150 kronor infördes och en fjerdedel af eleverna eller 15 hade efter noggrann pröfning friplatser, ett belopp af 6,750 kronor kunna användas till förbättring i lärarnes lönevillkor; men om till exempel endast 5 behöfde friplatser, så blefve summan 8,250 kronor, och då kunde Kongl. Maj:t, utöfver hvad som borde tillkomma de civile lärarne, äfven tillgodose de militäre lärarnes behof. Jag tror icke, att det finnes någon af Stats-Utskottets ledamöter, som kan säga, hvärifrån Utskottet fått den föreslagna summan, 4,500 kronor. Den siffran är helt och hållet tagen i luften. Jag hemställer om proposition på bifall till Stats-Utskottets förslag med uteslutande af orden: »inom ett belopp af 4,500 kronor årligen».

Friherre von Essen, Fredrik: Jag anhåller att för Kammaren få anmäla, att jag icke varit närvarande i Stats-Utskottet vid behandlingen af denna fråga, och beder jag äfven att få angifva min ståndpunkt i frågan.

Det har af flere ledamöter här framstülts talande skäl för att terminsafgiften bör bestämmas, såsom Kongl. Maj:t föreslagit den, och att icke någon inskränkning deri borde göras. Jag ber att till dessa skäl få lägga några, som göra, att jag måste instämma i hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Sjökrigsskolan kan uti ifrågavarande afseende ovillkorligen icke jämföras med andra läroverk i riket. Det har redan af några talare framhållits, att sjökadetterna hafva under en viss del af året fri kost. Dertill kan läggas, att åtskilliga af eleverna i de högre klasserna hafva fri bostad hela året om. Deras undervisning är efter genomgången kurs vid skolan fullständigt afslutad, och de äro derföre att jämföra med eleverna vid krigsskolan. Nu är det visserligen sant, att dessa erhålla bostad och föda hela året om, men afgiften är också lämpad derefter. Om man nu är tveksam huruvida en sådan afgift bör införas vid de öfriga läroverken, så synes mig deruti icke ligga något hinder för att afgöra den nuvarande frågan, ty på grund af nyss anförda förhållanden kan denna fråga anses vara helt fristående och beslutet derom icke blifva något prejudikat för framtiden.

Detta i afseende på terminsafgifterna; och då man genom att antaga Kongl. Maj:ts förslag i detta hänseende skulle kunna få ett belopp, som vore tillräckligt för förbättring i lärarnes lönevillkor, så synes det mig icke vara skäl att biträda Stats-Utskottets förslag i afseende på hvad lärarne skulle få i aflöning. Den skillnad, som skulle från

statsverket kunna komma att utgå för att fylla bristen för lärarnes aflöning enligt Kongl. Maj:ts förslag, kan endast blifva ganska ringa, och för mig vill det synas, som om billighet och rättvisa kräfde, att lärarne vid sjökrigsskolan finge åtnjuta ersättning motsvarande hvad elementarläroverkens lärare bestås. Om nu en reglering af lärarepersonalens lönevillkor komme att dröja flera år, vet jag icke hvarför sjökrigsskolans lärare skulle blifva lidande derpå. Det är i Kongl. Maj:ts proposition nämnt, att dessa lärare sakna rätt till pension och äro, i afseende på hvad de vid inträffande sjukdom skola af sin aflöning afstå, icke i lika gynsam ställning som elementarläroverkens lärare. Detta synes mig ytterligare tala för att de skola vara lika väl aflönade som de öfriga lärarne; och får jag på dessa skäl yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.
(Forts.)

Friherre af Ugglas: Då ingen af Stats-Utskottets ärade ledamöter kunnat påstå, att den af Kongl. Maj:t föreslagna aflöning för lärarne vid sjökrigsskolan är i någon mån för högt tilltagen, så må det väcka förundran, att Stats-Utskottet, utan att angifva något skäl, endast på rak arm förklarar, att Kongl. Maj:ts proposition icke borde i vidsträcktare mån bifallas än att beloppet bestämdes till 4,500 kronor. Man finner icke i Utskottets betänkande något skäl derför, och då man icke kan säga, att lönerna äro för högt upptagna, så är det ofattligt, huru man kommit till denna åsigt. Här har visserligen Grefve Lagerberg sagt, att derigenom afsåges att bereda löneförbättring åt de civile lärarne, men icke åt de militäre. Grefve Beck-Friis har åter sagt, att det icke vore gifvet, att endast de civile lärarne skulle få löneförbättring, utan att äfven de militäre lärarne kunde komma i åtnjutande deraf. Således äro icke ens Stats-Utskottets ledamöter eniga om skälet till Utskottets åtgärd.

Om man ser på de militäre lärarnes löner, så äro de verkligen så små, att allt skäl till en förhöjning finnes. Jag tror således icke, att någon anledning är för handen till att pruta på den af Kongl. Maj:t begärda summa och detta så mycket mindre, som här icke är fråga om någon statsutgift. Kongl. Maj:t har begärt, att detta anslag skulle komma lärarne till godo genom påläggande af en terminsavgift för eleverna, och om Kongl. Maj:t anser en sådan avgift böra ifragakomma, så vet jag icke, hvarför den ej skulle få komma lärarnes löner till godo. Då här liksom varit en förpoststrid för den stora frågan om lönerregleringen för lärarne vid elementarläroverken, så får jag säga, att jag är tveksam, om den grundsats, som dervid af komiterade blifvit framhallen, är riktig, nemligen huruvida det är rätt att bryta den sed, som sedan gamla tider egt rum. Men jag vill icke framkalla en strid härom för närvarande. Jag kan erkänna, att de fördelar, som eleverna vid sjökrigsskolan åtnjuta, äro i betydlig mån större än de, som tillkomma lärjungarne vid de allmänna läroverken, och chefen för Sjöförsvarsdepartementet synes mig hafva fullkomligt rätt, då han på denna grund förordat en särskild afgift för sjökrigsskolans elever. Jag hade visserligen hellre sett, att man också tydligt uttalat, att afgiften skulle påläggas eleverna just för de fördelar, som de åtnjuta, ty derom hade icke något kunnat sägas. Nu kan man åter anses hafva slagit

Lönförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan.

(Forts.)

in på en princip, som är omtvistad. Jag tror att Friherre von Essen har rätt deri, att det icke kan vara något skäl att, genom att inskränka antalet af de afgiftsfrie till en fjerdedel, ytterligare likasom häfda den grundsats, som komiterade för elementarläroverkens lönerreglering framhållit; och jag tror, att en sådan bestämmelse är mindre nödvändig i afseende på sjökrigsskolan än i fråga om de allmänna läroverken.

Frågan är ganska obetydlig. Hela skillnaden mellan Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag utgör 3,500 kronor och det gäller icke någon statsutgift. Vid sådant förhållande finner jag icke något skäl, hvarför man icke skulle bifalla Kongl. Maj:ts proposition oförändrad, hvarom jag för min del vill framställa yrkande.

Grefve Beck-Friis: Jag vågar bestrida den siste talarens utsaga, att det här icke gäller en statsutgift; ty äfven om inkomsten är tagen från lärjungarne, så måste den löneförbättring, som gifves lärarne vid sjökrigsskolan, vara en statsutgift. Jag tror således, att det är en statsutgift vi tala om. Men då här yttrats tvifvelsmål huruvida denna statsutgift kan begränsas till 4,500 kronor, i det att man ansett att inom detta belopp endast de civile lärarne skulle kunna få löneförbättring, så vill jag icke motsätta mig, att siffran bestämmes till 8,000 kronor i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition. Jag beder blott att Kammaren ville dervid fästa det vilkor, Stats-Utskottet föreslagit, nemligen att befrielse från afgift må kunna mindre bemedlade intill en fjerdedel af hela antalet förunnas. Siffran betyder mindre, det viktiga är att bibehålla principen om afgiftsfriheten för ett visst antal elever. Jag yrkar således bifall till Stats-Utskottets förslag med den ändring, att siffran 4,500 utbytes mot 8000, hvarigenom Kongl. Maj:ts äfven kan uppfylla alla anspråk på löneförbättring åt de militära lärarne.

Herr Wallenberg: Jag är glad att höra den siste ärade talaren modifiera sitt yrkande, ty det var det, som föranledde mig att begära ordet. Han sade, att det gör intet, om lärarne få vänta på löneförbättring ett eller annat år. Ja, icke gör det mig någonting och icke heller honom, men att de, som arbeta ihärdigt och tråget, skola vänta ett eller annat år, derföre att Riksdagen icke blir färdig att besluta i en enkel fråga, det gör mycket mera än siffror; det gör, att man icke får det förtroende till Riksdagens omdöme och välvilja, som borde finnas. Det är säkert, att dessa lärare äro svagt, för att icke säga miserabelt aflönade och hafva ganska tråget arbete. Här är fråga om en löneförhöjning för nitton ämnen, fördelade på fjorton lärare, hvilken löneförhöjning skulle uttaxeras på lärjungarnes målsmän. Hvad är då att vänta på? Jag kan icke tro, att det skall störa jemnvigten i 1882 års budget. Jag har icke en sådan farhåga, utan jag tror, att man kan bevilja Kongl. Maj:ts proposition, så mycket hellre som enligt den redaktion, Stats-Utskottet gjort, orden »mindre bemedlade» blifva svåra att tillämpa utan att råka ut för anmärkning. Hvad vill »mindre bemedlade» säga? Männe man skall undersöka hvad föräldrarna ega? *Mindre* är ett komparativt uttryck; det förutsätter alltså min-

dre än andra. Hvad är då det normala? Sätt då hellre *obemedlade* Löneförbättring för en del lärare vid Sjökrigsskolan. såsom i Kongl. Maj:ts proposition, så vet man hvad det är fråga om.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och skall gå in på Stats-Utskottets tillägg, i hopp att det blir tillämpadt bättre än det är skrifvet. (Forts.)

Grefve Lagerberg: Då Grefve Beck-Friis' förslag helt och hållet öfverensstämmer med min åsigt, ber jag att få afstå från mitt yrkande och instämma med honom.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende å den förevarande punkten, hvars antagande utan ändring ej af någon ledamot begärts, hade yrkats dels af Grefve *Strömfelt* med flere, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, skulle bifalla samma nådiga framställning oförändrad, dels ock af Grefve *Beck-Friis*, att Utskottets hemställan måtte bifallas med utbytande af beloppet 4,500 kronor mot 8,000 kronor.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, sedermera proposition på Grefve *Strömfelts* yrkande och vidare proposition på det af Grefve *Beck-Friis* gjorda yrkandet; hvarefter och sedan propositionen på Grefve *Strömfelts* yrkande förnyats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig funnit de afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för sistnämnda yrkande.

Flere ledamöter begärde votering; i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det af Grefve *Beck-Friis* framställda yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets i 5:e punkten af utlåtandet N:o 9 gjorda hemställan i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, skall bifalla samma nådiga framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Utskottets hemställan med utbytande af beloppet 4,500 kronor mot 8,000 kronor.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 35.

6—14 punkterna.

Biföllos.

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.

15 punkten.

Herr Carlson: Då jag icke i Utskottet öfvervarit behandlingen af denna fråga, men icke heller blifvit såsom frånvarande antecknad, anhåller jag att inför Kammaren få med några ord utreda de skäl, på hvilka jag stöder min från Utskottets uppfattning skiljaktiga mening.

Man behöfver icke vara fackman för att inse, att sjöförsvaret måste lida deraf, att under loppet af *tre* på hvarandra följande riksdagar intet särskildt anslag blifvit anvisadt till fartygsbyggnad, i en tid, då eljest alla stater med ifver sträfva efter att förbättra sjöförsvaret.

Icke heller behöfves några särskilda insigter för att finna, att ett land, som har nära 300 geografiska mils öppen kust, behöfver åtminstone *ett* och väl flera fartyg, som kunna operera utanför skärgården.

Frågan inskränker sig då egentligen dertill, huruvida den modell, som här är föreslagen, må vara ändamålsenlig. I afseende härå har man ett utlåtande af sakkunnige män, som, efter hvad det väl synas, icke blott med stor insigt i ämnet, utan äfven med prisvärdt benådande att iakttaga sparsamhet med sällsynt enhällighet förenat sig om detta förslag. De, som reserverat sig, hafva endast gjort det i den syftning att föreslå *ännu en cert* af fartyg, icke för att bestrida det nu föreslagna dugligheten.

Vid sådant förhållande synes det väl, som om beviljandet af ett något större anslag vid denna riksdag skulle vara på sin plats. Tillgångar finnas; förslag är också framställt af Kongl. Maj:t. Hvilka äro då hindren? Af Stats-Utskottet framställs såsom sådant i första rummet, att en sjöförsvarskomité är församlad för att framlägga förslag om detta försvars ordnande. Efter min uppfattning måste man dock anse frågan om en förbättrad *materiel* — isynnerhet då denna materiel är så svag, som den för närvarande är hos oss — vara oberoende af frågan huru sjöförsvaret skall organiseras. Om man vill se, i hvad förhållande sjöförsvaret bör stå till landtförsvaret, lär väl resultatet af en undersökning derom icke kunna blifva annat än ett något *mer* eller något *mindre* för sjöförsvaret. Men det torde icke kunna bestridas, att ett enda fartyg af den beskaffenhet, som här är föreslaget, är det *minsta*, som kan ifrågakomma.

Vidare säger Utskottet, att man kan ersätta den tid, som åtgår, innan slutligt förslag godkännes, genom att sedermera påskynda arbetet. Men ett påskyndande af arbetet, det vill med andra ord säga ett *betydligt förökadt anslag*, som efter min uppfattning skulle komma att uppgå till belopp, som Riksdagen får ganska svårt att anslå.

Det tredje af Utskottet åberopade skälet för uppskof är, att under väntningstiden ytterligare förbättringar i sjövapnet skulle se dagen. Detta är ett skäl, som skulle kunna *alltid* användas, och då finge vi *aldrig* ett sjöförsvaret. Det har icke hindrat länder med vida mindre budget än vårt land från att icke allenast bygga fartyg af olika certer, utan äfven, såsom Danmark, fastställa en ny sjöförsvarsplan, och detta förmodligen derfor att oaktadt alla meningsskiljaktigheter framstegen nu äro så stora, att man kunnat våga fatta ett beslut.

Vår sjöförsvarsbudget har under de senare åren varit i ständigt

nedgående och i sjelfva verket i förhållande till statsregleringen i dess helhet aldrig varit så låg som nu.

Såsom motvigt till dessa af Utskottet anförda skäl har jag fäst mig vid två ställen i den af Kongl. Maj:t nedsatta komiténs förslag till nya fartygscerter för flottan, hvilka ställen, då de äro helt korta, jag anhåller att här få anföras. Det ena lyder: »Vid jemförelse mellan sjövapnets förkofran inom vårt eget land och de framsteg, som skett utanför våra gränser, torde det utan veld kunna sägas, att vi, uti ifrågavarande hänseende, *näppeligen följt med vår tid* så nära, som vi utan öfveransträngning förmått». På det andra stället heter det: »Beträffande de maktpåliggande uppgifterna att försvåra, om icke hindra, fiendtliga härmassors landsättande å rikets kuster, hvarhelst en landstigning å desamma måtte försökas, eller att oroa en möjligen landstigen fiendes förbindelse med eget land, så lärer vår flotta för närvarande *näppeligen ega ett enda fartyg*, som kan anses vara i stånd att i någon nämnvärd mån främja dessa sjövapnets ändamål».

Jag kan icke förneka att dessa uttalanden på mig gjort ett starkt intryck, och då man icke kan annat än göra afseende på sådana yttranden, då i följd deraf det fartygs utförande, hvarom nu förslag blifvit väckt, är af stor vikt och då — jag skulle vilja tillägga det — ett förkastande af det väckta förslaget måste verka ofördelaktigt icke blott på landets försvarskrafter, utan äfven på rikets ställning i förhållande till andra makter, som ega ett sjöförsvar, så kan jag för min del icke annat än yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr Wallenberg: Vid afgörandet af den nu föreliggande frågan måste man först och främst söka få den frågan besvarad, huruvida något försvarssystem kan uppgöras för Sverige med sannolikhet att lyckas, utan att något enda sjödugligt fartyg behöfver tagas med i räkningen. Hvad gör man då först för att få den saken utredd? Man lägger framför sig Sveriges karta och betraktar dess kuster. Jag vill nu icke trötta Herrarne med att följa kusten från Haparanda till Gefle; ty att det på denna långa sträcka finnes flere landstigningspunkter, der man icke kan oroa en fiende, såvida man icke har ett sjödugligt fartyg, lärer af ingen bestridas. Men en villfarelse, som är temligen allmänt gängse, är, att här omkring Upland och Södermanland finnes endast skärgård och behöfves endast skärgårdsförsvar, och detta misstag måste undanrödjas. Om man följer kusten, finner man nemligen, att från Gefle till Dalelfvens mynning landet är alldeles öppet och lämpar sig mycket väl till landstigning. Från Dalelfvens mynning finnes litet skärgård till Öregrund, men derifrån till Harg, der jernvägen börjar, är också bekvämt att landstiga. Ifrån Norrtelje till Östanå är kusten lämplig för landsättande af trupper, och skärgårdsfartyg kunna der icke förhindra det. Mellan Öregrund och Svartklubben är öppet och från Arholma till Kapellskär är en rymlig skärgård. Vid Östanå finnes en position, som heter Siarö, hvilken är ännu apteras till försvar, likasom en annan position vid namn Grinda i södra farvattnet. Vaxholm och Oscar Fredriks borg antager jag gerna vara ointagliga, men derfor antager jag äfven, att en fiende icke kommer att spilla något

Anslag till byggande af ett pansarfartyg.
(Forts.)

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

krut på dem, utan låter dem stå der i sin ointaglighet; ty söderifrån kan man mycket beqvämt landstiga på Vermdön och Ingarön ända till Södertelje. Erstavik är en gammal känd plats, der jag tager för gifvet att en påhelsning kommer att ega rum. Ja, så ser Stockholms skärgård ut. Den kan icke försvaras med fartyg, som endast lämpa sig för skärgårdsförsvar. Samma är förhållandet söderut vid Bråviken, der man kan marschera rätt in i Östergötland. Vid Slätbaken är det likaledes lätt att landstiga. Mellan Kråkelund och Oscarshamn är en öppen kust och ifrån Oscarshamn till Kalmar sund finnas bekväma landstigningsplatser. Då numera 18 fots fartyg kunna passera Kalmar sund, är detta icke lätt att försvara med skärgårdsfartyg. Södra delen af nämnda sund är visserligen mindre angenämt för en angripande fiende; men östra inloppet till Karlskrona är lätt att passera, och vesterut är hela Skane och vidare Halland ända upp till Göteborg utan det skydd, som kallas skärgård, och således utan möjlighet att försvara med skärgårdsfartyg.

Jag har tillåtit mig denna lilla utflygt i geografin derför, att man i allmänhet, då tal är om skärgårdsförsvar, tror att dermed menas detsamma som landets försvar, hvilket är långt ifrån detsamma.

Om vi nu gå till handlingarne, så möter oss här såsom bilaga till Kongl. Maj:ts proposition den så kallade certkomiténs betänkande. Detta betänkande är enligt min uppfattning det mest fullständiga och sakrika, som någonsin af någon komité, hvilken behandlat frågor rörande sjöförsvaret, blifvit framlagdt, och anledningen härtill torde vara den, att, när regeringen utsåg ledamöter i komitén, valdes de till den grad bland olika tänkande, att mången trodde, att af den komitén aldrig skulle gifvas något resultat, emedan ledamöterna icke skulle kunna komma öfverens. Icke heller framlades af regeringen något visst förslag för komitén, hvarigenom regeringen skulle hafva synts söka ett stöd i komitébetänkandet för på förhand uttalade åsigt, utan den enda erinran, som gafs komitén, var den, att vi icke hafva några obegränsade tillgångar att taga i anspråk, och detta bör hvarje komitéledamot och hvarje riksdagsman veta ända. Men när nu en sålunda af olika tänkande sammansatt komité kommit till ett sådant resultat som det här föreliggande, så får jag säga, att jag besinnar mig två gånger, innan jag säger: »nej, icke ens det passar för mig». Efter min öfvertygelse är det ett bland de starkaste argument, som kunna framläggas, att denna komités ledamöter enhälligt tillstyrkt den med litt. A betecknade pansarbåtstypen, och jag har gjort mig särskildt undermåttad derom, att de reservationer, som åtfölja komitébetänkandet, varit sådana, som blifvit utplånade genom efteråt vunna upplysningar, men att alla ledamöterna varit öfverens i den delen, att vi måste hafva ett sjödugligt fartyg.

Nu säger mången utom denna aktade församling: »ett så stort fartyg är en återgång till den stora flottan med alla sina härligheter och det är ju det, som vi velat undvika». Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att den stora flottan med sina bekvämligheter har längesedan upphört att finnas till. Icke ens i sjömäns föreställningssätt finnes den kvar, måhända i en eller annan gammal sjömans minne, men icke i tanke att den någonsin skall komma att flyta på

sjön såsom förr med sina vajande vimplar. Hvem kan väl också jemföra de stora örlogsfartygen under segel, försedda möjligen med en hjälpanmaskin, med en sådan otymplig pjes som den nu ifrågavarande, der allt är stäldt på ändamålsenligheten och intet på skönheten. Detta är ett annat sätt att söka komma ifrån ett beslut i ämnet, att gifva frågan sken af en återgång. Den är det så mycket mindre, som den tvärtom är ett framåtskridande framför allt, som blifvit gjordt, ända sedan Grefve von Platen framlade sitt första förslag om monitorerna. Den förevarande typen passar in just i det systemet och icke i något annat. Dessutom har man under den strid, som uppstått mellan uppfinnarne angående dels pansaret och dels artilleriet, funnit, att man numera icke kan umbära de svåra kanonerna, såvida man icke vill skjuta projektiler, som icke kunna genomtränga något pansar, och på förhand gifva en fiende rätt deri, att hans pansar är ogenomträngligt, icke därför att så verkligen är förhållandet, utan därför att man sjelf har för svagt artilleri. Vi hafva nu på våra monitorer 14-tons kanoner; men vi behöfva 25-tons kanoner för att de skola vara pansarbrytande. Detta är en vetenskapligt utredd fråga, som icke kan jäfvas. Derfor har komitén nu föreslagit anskaffandet af pansarbrytande kanoner, som väga 25 tons. Det är möjligt, att det finnes pansar, som dermed icke kan brytas; ingenting är ju fullkomligt; men det är antaget, uppgifvet och nära nog bestyrkt, att 25-tons kanoner icke kunna under vanliga förhållanden emotsås, och detta är en omständighet, som äfven talar för anskaffandet af ett så beskaffadt fartyg som det nu föreslagna. Det föreslogs för några år sedan, att vi skulle bygga ett så kalladt ramfartyg. Möjligen har det fallit ur Herrarnes minne, huru detta fartyg skulle vara beskaffadt; men jag skall bedja Herr Talman att få anställa en jemförelse mellan det sålunda föreslagna fartyget och den nu ifrågasatta pansarbåten litt. A. Man finner då, att det förra gick 20½ fot djupt, men den senare endast 16 fot. Under komiténs behandling af ärendet har man noga undersökt, hvilka farvatten antagligen kunde komma i fråga att passeras af en dylik pansarbåt, och man har kommit till den åskådning, att det icke vore klokt att göra den mer djupgående än 16 fot, emedan den med detta djup kunde komma fram öfver allt, der den kunde behöfvas. — Ramfartyget hade 4,000 tons drägtighet; den ifrågavarande pansarbåten litt. A är föreslagen att erhålla 2,600 tons drägtighet och således att blifva endast $\frac{2}{3}$ så stor som ramfartyget. Detta skulle kosta 4 millioner kronor och den ifrågavarande pansarbåten endast 2,290,000 kronor. Af allt detta finner man tydligt, att komitén bemödat sig att begränsa utgifterna. Den har icke ansett sig kunna gå längre än till $\frac{2}{3}$ af ramfartygets kostnad; men det är rätt vackert att på ett sådant fartyg bespara en utgift å 1,700,000 kronor. Att nu upphörligen vilja hafva endast små fartyg, är efter min öfvertygelse en ruinerande besparing. Hvad man bör söka erhålla, är det ändamålsenliga, det mot sitt ändamål svarande, och detta är oundgängligen nödvändigt, såvida man icke vill påstå, att vi behöfva icke något alls. Hvad vi hafva är förträffligt i en trängre skärgård; deremot må vi komma ihåg, att de stora förändringar, som egt rum ända sedan 1862, då Ericssons första monitor förvånade världen och blef epokgörande, äro här iakttagna

Anslag till byggande af ett pansarfartyg.
(Forts.)

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

och tillämpade. Alla förbättringar, som man känner till, äro föreslagna vid den nu tillämnade fartygsbyggnaden.

Jag ber få nämna, att icke blott den så kallade certkomitén, utan äfven den politiska komitén, sjöförsvarskomitén, som af Kongl. Maj:t tillsatts, har behandlat frågan, huruvida i sjöförsvaret borde ingå ett sjödugligt fartyg eller icke, och, om jag icke är illa underrättad, hafva dess ledamöter enhälligt förklaradt, att ett sådant fartyg bör i försvaret ingå.

Jag vet väl, att det kan finnas en eller annan aktad ledamot, som säger: »ja, Gud bevars, blott det icke sker i min tid; såsom en framtidsfråga antager jag den, men tillämpa den nu vill jag icke». Sådana ledamöter kunna finnas, men fråga är, om landets bästa främjas genom dem.

Det är obestrifligt att pansarbåtstypen litt. A har förenat omkring sig flere sakkunniges röster än något annat förslag under hela den tid, jag haft äran att intaga plats i riksdagen, och jag kan tillägga, att utanför stående och till yrket hörande eller för detsamma intresserade äro af den åsigt, att nu bör något göras, då man fått ett sådant förslag som detta. Läger man härtill det tankvärda yttrande, som återfinnes i den Kongl. propositionen och hvilket lyder sålunda: »som flottan för närvarande icke eger ett enda fullt tidsenligt pansarfartyg och något anslag icke blifvit af de tre senaste Riksdagarne anvisadt» och så vidare, så får jag säga, att jag för min del icke kan fatta, att man icke skulle vilja bifalla Kongl. Maj:ts framställning.

Hvad är det för en besparing, som Utskottet vill göra? Utskottet föreslår Riksdagen att bevilja 480,000 kronor i stället för af Kongl. Maj:t begärda 650,000 kronor. Skilnaden är således 170,000 kronor; men skilnaden är ännu mycket större på andra sidan, ty de 650,000 kronorna kunna mycket bättre användas än de 480,000 kronorna, om de beviljas, hvilket jag för min del ingalunda vill göra, utan mitt votum blir att antingen bifalla Kongl. Maj:ts proposition eller att säga nej till alltsammans.

Om det nu icke kan lyckas vedersakarne att öfvertyga Herrarne derom, att vi kunna få ett försvar ordnad på det sättet, att intet sjödugligt fartyg behöfver deri ingå, och om det icke kan undvikas, att Herrarne någon gång tänka på vår ställning i norden, vår ställning till brödrariket och till vårt grannland Danmark, som verkligen tilllämpat den principen, att sjödugliga fartyg äro för försvaret behöfliga, så tror jag icke, att det kan vara förenadt med klok hushållning eller med ärlig fosterlandskärlek att ständigt uppskjuta frågor, som angå vårt sjöförsvär.

Jag tillåter mig att ansluta mig till den föregående ärade talaren och anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Oaktadt jag är antecknad såsom reservant emot Utskottets betänkande och Herrarne sålunda lätt kunna inse, hvilken ståndpunkt jag intager, ber jag dock att med några ord få motivera min åsigt i frågan. Jag har icke kunnat undgå att finna de af Utskottet anförda motiv emot Kongl. Maj:ts proposition vara särdeles svaga. Jag kan fatta den ståndpunkt, att man i afvaktan på

*Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)*

resultatet af den tillsatta sjöförsvarskomitén icke vill nu vidtaga någon åtgärd; men om man i allt fall vill bygga något i så stor skala, som Utskottet föreslagit, bör man väl välja ett fält, som af vederbörande myndigheter blifvit pröfvadt. Om man vill bygga något, så är det väl mera skäl att antaga pansarbåtstypen litt. A, som är af komiténs samtliga ledamöter förordad och af Kongl. Maj:ts regering ytterligare pröfvad, än att, på sätt Utskottet föreslagit, förspilla de små tillgångar, vi hafva, för byggandet af åtskilliga fartyg, hvilkas lämplighet kan vara mer eller mindre tvifvelaktig. Isynnerhet har det förefallit mig besynnerligt, att samma Utskott, som genom sitt obetydliga anslag till Karlsborg velat förringa denna fästnings betydelse, velat ställa till Kongl. Maj:ts förfogande åtskilliga hundra tusen kronor för att bygga fartyg att på Vettern försvara samma fästning.

Hvad nu angår den föreslagna pansarbåten litt. A, så synes mig behovet deraf vara utom allt tvifvel, såvida vi skola kunna ega bestånd såsom en sjelfständig makt; ty ehuru väl skärgårdarne må vara försvarade af minor och fästningar och mera sådant, så böra vi icke glömma, att vi hafva en öppen kust, blottad för anfall, och om fienden intränger i landet, är han, derest vi icke hafva ett dugligt sjögående sjöförsvär, oförhindrad att underhålla kommunikation med hemlandet och vi äro öfverlemnade åt hans godtfinnande. Jag har ingen förhoppning, att vi, sålunda blottade uteder våra kuster, skola kunna försvara oss med en tillräckligt stor landtarmé, ty detta vore för mycket begärdt, om en stormakt anfaller oss; men om vi, genom ett skickligt begagnande af det försvär, naturen skänkt oss, söka försvara fiendens landstigning och oroa hans kommunikationer, så tror jag, att vi kunna uppehålla vår sjelfständighet så länge, till dess andra makter hinna bispringa oss.

Jag anhåller om afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hasselrot: Då jag i egenskap af ledamot i sjöförsvarskomitén har haft tillfälle att under några månader arbeta i dessa angelägenheter och särskildt, så godt jag kunnat, satt mig in i förhållandena så vidt de röra flottans materiel, anhåller jag att nu få yttra några ord. Då såväl Stats-Utskottets majoritet som reservanterne tillstyrkt beviljandet af anslag för byggande af fartyg, synes mig frågan för närvarande inskränka sig till att bedöma, hvilket slag af fartyg, det utaf Kongl. Maj:t föreslagna eller de af Stats-Utskottets majoritet förordade, bör vinna företräde. För att kunna göra valet dem emellan och fatta ett omdöme härutinnan, torde det vara nödvändigt att göra klart för sig dels ändamålet med vårt sjöförsvär, dels ock beskaffenheten af den materiel, vi för närvarande ega. Hvad först ändamålet angår, är jag förvissad, att icke ens den varmaste vän af vårt sjövapen vågar ställa det mål för vår flotta, att vi skulle kunna möta en fiendtlig sådan och med hopp om framgång kunna förhindra en fiendtlig landstigning samt på detta sätt på sjelfva hafvet försvara vårt land. Men om man äfven nödgas afstå från en dylik förhoppning, återstår dock för vårt sjöförsvär, så vidt jag förstår, två viktiga uppgifter, som både kunna och böra förverkligas. Den första föreställer

*Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)*

jag mig vara ett så vidt möjligt fullständigt försvar af våra viktigaste hamnar och inlopp. I det fallet lära förhållandena redan nu vara så lyckliga, att inloppet till Stockholm och Karlskrona genom en kombination af mindre pansarbåtar, minor och fästningar äro så väl försvarade, att det icke är sannolikt att ens en stormakts flotta lär våga försöket att gå den vägen in, väl vetande att de kostnader och uppoffringar, ett sådant försök skulle medföra, öfverstiga den vinst, som af företaget vore att motse. Äro nu förhållandena härutinnan så lyckliga, ligger den tanken nära till hands, att utveckla detta försvar äfven för våra öfriga kuster. Men då får man, såsom en talare förut anmärkt, tänka på våra kusters utsträckning och beskaffenhet. Försvaret med mindre pansarbåtar och minor är icke billigt. De minlinier, vi redan hafva, lära kosta omkring en half million kronor på hvardera stället. Dertill kommer att dessa fasta minor icke äro användbara i och för sig sjelfva, utan måste de skyddas af pansarbrytande kanoner, vare sig i batterier på land eller i flytande sådana. Är icke detta förhållandet, kunna de af en fiende på flera sätt lätteligen undanrödjas. Nu är äfven faktiskt, såsom en talare nyss anmärkte, att våra kuster från Gefle och hela vägen söderut ega godt om lämpliga landstigningsplatser. Jag har här en uppgift på sådana i våra skärgårdar befintliga platser, hvilka efter undersökning befunnits lämpa sig för landsättning af en fiendtlig armé å omkring 30,000 man. Antalet af dessa platser uppgår till mellan 20 och 30. Härtill kommer hela den öppna delen af kusten utmed Smålands, Ölands och Blekinges stränder samt snart sagdt hela kusten utefter Skåne och Halland; nästan öfverallt här kan en fiende landsätta en större massa trupper. Om man då finner, att under sådana förhållanden det icke är tänkbart att ordna ett lokalt tillfyllestgörande kustförsvar och att man således måste derifrån afstå, kommer man till det andra målet för vår flotta, nemligen att, då det är omöjligt att förhindra en landstigning, åtminstone försvåra den så mycket som möjligt, att icke allenast under transporten till vårt land utan äfven vid sjelfva landstigningstillfället åstadkomma så stor skada som möjligt och sedermera, då landstigningen skett, oroa fiendens kommunikationslinie och förbindelse med sitt hemland. Hvad hafva vi då för närvarande för materiel, som kan användas för en dylik uppgift? Först och främst hafva vi våra monitorer. De äro likvisst femton år gamla, och så utmärkta fartyg de än voro på sin tid, angifver dock redan deras ålder att de nu med afseende på den utveckling sjövapnet sedan dess undergått icke kunna vara tidsenliga. De lämpa sig numera snart sagdt uteslutande för positionsförsvaret i skärgården. Vidare hafva vi pansarbåtar, hvilka likasom monitorerna och kanske i än högre grad äro utmärkta stöd för kustförsvaret i inskränkt mening; men de äro icke ens så sjödugliga, att man i sjögång vågar föra dem öfver en fjärd, som är en mil bred. De äro således icke användbara på öppna sjön. Vidare hafva vi opansrade båtar af Blendacerten. Då dessa båtar byggdes, fäste man vid dem stora förhoppningar; de äro snabbgående och föra svåra pansarbrytande kanoner, men äro utan allt pansarskydd. Derigenom att det bestod af många vattentäta skott ansågs ett sådant fartyg kunna gifva sig i strid med ett pansarfartyg utan att genom ett eller annat skott från dettas kanoner göras oan-

vändbart eller förstöras, men genom den utveckling kulsprutorna sedermera vunnit, har denna fartygscerts användbarhet i hög grad minskats. Det är icke nog att ett sådant fartyg i strid med en fiende genomborras af ett och annat skott från en kanon, det rent af översällas af tusentals skott från kulsprutorna, och då det saknar allt skydd äfven mot mindre projektiler, kan det icke med hopp om framgång upptaga en dylik strid. I en fiendtlig transportflotta kunna ju äfven eljest icke bevärade fartyg förses med kulsprutor och då kan ju ett fartyg af nu ifrågavarande beskaffenhet icke ens våga sig in i en dylik flotta, äfven om tillfälle dertill skulle gifvas, emedan det mot nämnda vapen är lika redlöst som hvilket transportfartyg som helst. Det måste i sådant fall nöja sig med att på afstånd åstadkomma en skada å transportflottan, hvilken skada ej kan blifva annat än obetydlig. Vi hafva slutligen torpedobåtar, men ej heller dessa äro lämpliga att på öppna sjön användas utan stöd af sjögående pansarfartyg.

Anslag till byggande af ett pansarfartyg.
(Forts.)

Verkan af dessa båtar kan, da de uppträda ensamma, lätteligen tillintetgöras genom de många medel, som i sådant afseende nu stå en till buds. De fiendtliga pansarfartygen hafva, då de ligga stilla, skyddsnät omkring sig. Nätterna upplysas af elektriskt ljus. Om dagarne håller man skarp utkik och med kulsprutan till motståndare är sannolikheten för torpedobåten att nå sitt mål ytterst ringa, så snart han blifvit i tid varsnad, hvilket väl i de flesta fall måste blifva fallet i öppna hafvet eller vid en öppen kust.

Äro dessa premisser riktiga, är den materiel vi för närvarande hafva icke lämplig att fylla det mål för flottan, jag sist nämnde, eller att i någon mån förhindra och försvåra en landstigning å andra platser än Stockholm och Karlskrona, så behöfver jag knappast påpeka hvilka fördelar för fienden deraf skulle följa. Han kan i lugn ordna sin armé och öfverföra den på en flotta, bestående af endast transportfartyg, ja till och med använda sjelfva krigsfartygen till transporten, och hans kommunikation med hemlandet är så beqväm och ostörd som möjligt. Endast tillvaron af ett starkt sjögående pansarfartyg skulle högst väsentligt förändra dessa förhållanden till vår fördel. Redan vetenskapen om att det funnes skulle tvinga fienden att sörja för betäckning. För att transportera en armécorps på 30,000 man erfordras, efter hvad man säger, en flotta, hvars utsträckning under öfverfarten icke kan beräknas till mindre än två sjömil. Man kan lätt föreställa sig, hvilken konvoj det behöfves för att skydda en sådan flotta för anfäll från en påpasslig fiende. Om sålunda redan blotta tillvaron af ett sådant fartyg gör oss en stor tjänst och bereder landtarmén tid och tillfälle att samla och ordna sig, är det gifvet att, om fartyget kommer till någon verksamhet, vi kunna hafva än större nytta deraf. På en sådan lång transport, som här är i fråga, kan ett dylikt fartyg, om det föres väl, ganska sannolikt göra fienden stor skada. Det kan t. ex. upptaga strid med ett eller annat särdeles af de mindre starka konvojfartygen och derefter lyckas komma in i transportflottan, der då stor skada kan anställas och sålunda om icke tillintetgöra, åtminstone väsentligt försvåra landstigningen. Jag torde icke vidare behöfva utveckla dessa förhållanden; de ligga i sakens natur.

Om nu så är förhållandet, återstår frågan: är det fartyg, Kongl.

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

Maj:t föreslagit, af beskaffenhet att fylla de anspråk, som i nu berörda afseende kunna ställas på detsamma? Det är gifvet, att det icke kan räknas till första klassens fartyg. Ett sådant, t. ex. Dandolo och Duilio, kostar med bestyckning 15 å 16 millioner kronor, då nu ifrågavarande ej kostar 2½ million. Men detta fartyg uppfyller, såvidt fackmän uppgifvit — och man måste ju härutinnan rätta sitt omdöme efter deras utsago — alla rimliga anspråk på ett kraftigt sjögående fartyg. Det för kanoner af beskaffenhet att kunna bryta det starkaste pansar, som finnes i någon Östersjöflotta. Det gör 13 knops fart och är i detta hänseende jemförligt med de flesta af de stora marinernas fartyg. Dess svagaste sida är pansaret, som endast är tio tum. Man måste likväl nöja sig dermed, emedan en ökning deraf skulle antingen minskat farten eller högst väsentligt ökat kostnaden. Detta pansarskydd är dock ingalunda att förakta. Med detsamma kan fartyget, enligt fackmäns utsago, med hopp om framgång inlåta sig i strid äfven med en öfverlägsen fiende och jag tror således, att detta fartyg fyller alla rimliga fordringar, som på det kan ställas.

Härtill vill jag lägga ännu en omständighet. Kostnaderna för vår nuvarande flotta samt underhållet af densamma och den dertill hörande personalen äro i förhållande till flottans effektiva kraft förhållandevis stora och dryga. Skälet är naturligtvis att vi hafva många och små båtar, hvilkas underhållskostnad och besättning blifva jemförelsevis stora. I samma mån vi skaffa oss några få större och kraftigare fartyg i stället för många små, i samma mån blir underhållskostnaden och antalet af personalen mindre.

Det har redan nämnts några ord om sjöförsvarskomitén. Det är ju gifvet, att den ännu icke hunnit uppgöra någon plan för sjöförsvarets omorganisation, men så långt hafva vi kommit, att vi enhälligt antecknat till protokollet såsom vår åsigt, att Sverige för sitt sjöförsvaret behöfver anskaffa sjögående pansarfartyg, och i motsats till en föregående talare är jag öfvertygad, att, då det blir fråga om att tillämpa denna åsigt, ingen af komiténs ledamöter skall svika. Under sådana förhållanden och då tillgångar nu finnas för att skaffa oss det ifrågavarande fartyget, hvilket jag för min del anser vara icke allenast för sjöförsvaret utan äfven för landtförsvaret den kraftigaste hjälp och det bästa stöd, som för närvarande kan gifvas, tillåter jag mig yrka att, med afslag å Utskottets hemställan, Kongl. Maj:ts proposition måtte bifallas.

Friherre Klinckowström: Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, förvissad som jag är, att den åsigt, jag skulle komma att uttala, icke här skulle kunna påräkna många försvarare. Men då jag å andra sidan betänker, att här är fråga om en stor och vigtig sak, den nemligen att inslå på en ny väg för ordnandet af vårt sjöförsvaret, anser jag det vara min pligt att, så vidt det är mig möjligt, framställa de betänkligheter, som jag i detta afseende hyser.

Förslaget, sådant det föreligger i Kongl. Maj:ts proposition, kan hufvudsakligen betraktas från tvenne sidor, nemligen först beträffande den *tidpunkt*, Kongl. Maj:t valt för förslaget framläggande för Riks-

dagen, och vidare med afseende på *beskaffenheten* af sjelfva förslaget. Jag ber nu att i detta afseende få yttra några ord.

Hvad först tidpunkten angår, synes denna vara illa vald. Kongl. Maj:t har här till Riksdagen remitterat den så kallade certkomiténs betänkande med högst få om ens några väsentliga anmärkningar deremot. Man får med anledning häraf antaga, att Kongl. Maj:t adopterat samma betänkande. Jag säger nu, att tidpunkten för detta förslags framläggande är illa vald, emedan, såsom vi alla veta, under det förlidna året en särskild så kallad sjöförsvarskomité, i sammanhang med den stora komitén för ordnandet af landtförsvaret, af Kongl. Maj:t förordnats. Denna sjöförsvarskomité — hvars samarbete i vissa afseenden med landtförsvarskomitén är så mycket naturligare, som arten af det försvarsväsende, de båda hafva att bedöma, måste vara sådant, att landt- och och sjöförsvaret i krigstid må kunna sekundera hvarandra — hade väl, efter hvad jag föreställer mig, bort i sista hand lemna sitt omdöme om de fartygscerter, som kunna blifva nödvändiga för Sveriges försvar. Denna stora komité för ordnandet af vårt sjöförsvaret bör, enligt min tanke, få sig tillstånd certkomiténs betänkande, för att deröfver, i sammanhang med ordnandet af sjöförsvaret i sin helhet, afgifva sitt yttrande. Jag tror att det vore mycket illa, om icke regeringen ginge så till väga, ty det är alldeles nödvändigt att många andra både ekonomiska och militära frågor böra till Riksdagen framställas, innan denna rimligtvis kan fatta ett klokt och förståndigt beslut rörande denna viktiga sak. Den ifrågavarande certkomitén har naturligtvis, enligt det af regeringen gifna uppdrag, endast haft att föreslå de fartygscerter, som komitén ansåg vara tjenliga för sjöförsvaret; men, mine Herrar, det finnes en mängd andra ganska viktiga frågor, som certkomitén icke det minsta har kunnat beröra, hvilka, efter min föreställning, den stora sjöförsvarskomitén måste behandla. En sådan fråga blir nödvändigtvis den, om och i hvad mån vårt nuvarande sjöförsvaret, våra nuvarande krigsfartyg kunna och böra ingå i det nya försvarsväsende, som man ämnar genomföra. Jag tror att det ej är alldeles ogrundadt att våga framställa denna mening; ty att kasta bort den stora massa krigsfartyg, vi nu ega, samt anse dem utdömda, det tror jag svårligen att Riksdagen skall vara med om. Likaledes bör det väl äfven sorgfälligt pröfvas af sakkunnige män, på hvad sätt vårt nuvarande sjöförsvares fartyg må *genom ombyggnad* kunna förändras och sålunda blifva mera tjenliga till landets värnande. Jag nämner detta i anledning deraf att en aktad ledamot af certkomitén, Kommendören C. G. Lindmark, i sin reservation (sid. 30 i komiténs underdåniga bestänkande) framställt den åsigt, att våra större pansarbåtar, genom en påbyggnad af tunn plåt, skulle kunna göras nog sjödugliga för att i vackert väder kunna förflyttas längs Sveriges kuster.

Äfvenledes synes mig, att Riksdagen i första hand bör pröfva *kostnadsfrågan*. På sätt Kongl. Maj:t i instruktionen för certkomitén meddelade, skulle man kunna påräkna för sjöförsvaret en årlig summa af 1,700,000 kronor. En ledamot af komitén har ansett att beloppet skulle kunna uppdrivas till 2,000,000 kronor, samt att vid en jämförelse mellan våra egna och åtskilliga andra maktens förhål-

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

landen, vi skulle kunna anses böra gå mycket längre, till och med till mellan 5 och 22 millioner kronor.

Det är ju gifvet, att Riksdagen, innan den bestämmer sig för ett visst sätt för sjöförsvarets ordnande, måste göra sig reda för, hvilka utgifter, som dermed äro förenade; ty om vi icke behöfde se på utgifterna, mine Herrar, då finnes det icke något skäl, hvarför vi icke skulle förskaffa oss de allra bästa typer af krigsfartyg till ett obegränsadt antal. Men kostnaderna för detta företag, jemte de många stora utgifter, som äro förenade med landförsvarets ordnande, äro af sådan beskaffenhet, att man bör två gånger se sig före, innan man går in på denna begäran; ty en gång inne på den nya vägen, kunna vi ej gå tillbaka utan både förlust och skam. Må vi således noga betänka oss, innan vi företaga åtgärden i fråga, innan vi bygga ett så stort fartyg, som typen A, hvilken med bestyckning och dylikt säkerligen kommer att gå till 2,500,000 kronor.

Certkomiténs betänkande kan, enligt min åsigt, lämpligen delas i två stora afdelningar. I den förra af dessa afdelningar uttalar komitén, om jag så får säga, dödsdomen öfver vårt nuvarande sjöförsvär. De många anmärkningar, som certkomitén framställer så väl mot våra så kallade monitorer som mot öfriga kanon- och pansarbåtar, äro af en så allvarlig beskaffenhet, att jag skall bedja att få här i största korthet upprepa dem.

Komitén säger (sid. 9) om monitoren, att denna »motsvarar numera icke längre sitt ändamål. Han för sina kanoner alldeles för lågt för att kunna väl använda dem, ens i ganska måttligt väder. Han saknar såväl nödig fart som manöverförmåga». I afseende på pansarbåtarna anmärkes (sid. 10), att det »tillvitas dem med allt skäl deras bristande sjöduglighet och deras oförmåga att rigta sin kanon annat än med sjelfva fartyget. Den förstnämnda svagheten, så stor att de ifrågavarande pansarbåtarna icke anses kunna i hårdt väder färdas utan våda ens öfver de större fjärdarna inom skärgården, än mindre våga sig utomskärs i dyning eller sjögång, binder dem allt för strängt vid samma plats, hvadan området för deras användande icke kan vara annat än mycket begränsadt; den senare bristen inverkar så ofördelaktigt och förlamande på artilleriets verksamhet, att det väl må vara tvifvel underkastadt, huruvida det kan vara lämpligt att, annat än såsom nödfallsåtgärd, anbringa fast, täckt kanontorn på något som helst krigsfartyg».

Att bygga fartyg med dessa olägenheter anser komitén vara en stor misshusballning. Vår flotta har, enligt hvad certkomitén vidare säger, icke ett enda fartyg, som kan anses vara i stånd att i någon rimlig mån försvara oss, hindra fiendtliga härar att landstiga eller, om de lyckats göra detta, afskära fiendernas kommunikation med eget land. Det är sorgligt att höra en så sträng och, jag är öfvertygad derom, fullt berättigad förkastelsedom öfver ett sjöförsvär, på hvilket Riksdagen på ett ganska storartadt sätt under loppet af flera år offrat många millioner. Det gläder mig verkligen särdeles mycket att jag, under de riksdagar jag kunnat göra min röst gällande i denna Kammarstämme, städse satt mig emot de beklagliga och obetänksamma förslag, rörande fortsättningen af fartygsbyggandet, hvilka i synnerhet vid de

tre senaste riksdagarne blifvit framställda och hvarigenom jag i min mån sökt åt statsverket bevara åtskilliga betydliga summor.

Den ifrågavarande fartygscerten A, för hvars byggande Kongl. Maj:t nu äskat medel, är, enligt min åsigt, på långt när icke så beskaffad, att man, utan att höra sakkunniga myndigheter, obetingadt kan gå in på dess antagande. Jag tager mig anledning till detta yttrande så väl af certkomiténs egna anföranden, som äfven af de ganska allvarsamma anmärkningar, som flere aktade ledamöter af samma komité framställt mot den ifrågavarande fartygscerten. Jag vill här med några ord upprepa de emot denna cert gjorda anmärkningar, på det Herrarne må se, att det icke är mina egna uppfinningar, utan att jag hemtar dem ur det betänkande, som utarbetats af certkomitén, hvilken väl måste anses vara en kompetent kommission för bedömande af denna sak.

Hvad först pansarbeklädnaden angår, så säga komiténs ledamöter, att de af ekonomiska skäl funnit sig nödsakade bestämma pansarets tjocklek till allenast 10 tum, ehuru komiténs åsigt är, att detta pansar icke på långt när lemnar sådant skydd mot projektiler, som önskligt vore, synnerligen om de anslå vinkelrätt mot pansaret. Granskar man med uppmärksamhet de högst förtjenstfulla bilagor, som certkomitén låtit trycka jemte sitt ifrågavarande betänkande, och som utvisa de större pansarfartygens beklädnad, deras kanoners dimensioner och skottvidd m. m., så kan man icke annat än finna att kommissionens åsigt rörande pansarets otillräcklighet är ganska riktig; och det är mycket fråga, om med den pansarbeklädnad, som här är föreslagen, båten A kan anses vara af den beskaffenhet att den fullt motsvarar sitt ändamål.

En annan anmärkning, äfven den icke obetydlig, är, att den föreslagna båten hastighet icke uppgår till mer än 13 knop. Jemför man hastigheten hos de sjögående krigsfartyg, mot hvilka en strid skulle kunna uppstå, med hastigheten hos vår båt A, befinner att i de flottor, som sjömakterna ega, de större sjögående pansarfartygen hafva en större hastighet än den nyss antydda. Detta, mine Herrar, är en icke oviktig anmärkning, i synnerhet som komitén förklarar, att denna cert A äfven skall tjena såsom rekognosceringsfartyg, och med afseende på artilleriets fördelning på detta fartyg, hvartill jag strax skall komma, tror jag att det ofta blir omöjligt för detsamma att rädda sig undan fienden.

Jag vill nu göra några detaljanmärkningar, hvilka äro af den beskaffenhet, att jag tror en revision af denna fråga vara högst nödvändig, innan Riksdagen gifver sig in på anskaffandet af detta fartyg.

Beträffande de grofva kanonernas uppställande i ett gemensamt torn, anser komitén (sid. 17) detta »i militäriskt hänseende underlägset» den anordning, att hvarje kanon har sitt särskilda torn och båda således kunna bestryka hela cirkeln rundt om fartyget. Om man granskar den ritning, som åtföljer komiténs arbete, så finner man, att det icke ens låter sig göra att med de två grofva kanonerna skjuta akter ut, ty der står styrhuset i vägen. En annan olägenhet af att sammanföra de två stora pjeserna i samma torn är den, att om detta torn rubbas, så blir hela det grofva artilleriet stördt. Detsamma inträffar äfven, om någon olycka träffar mekanismen, som vrider om-

Anslag till byggande af ett pansarfartyg.
(Forts.)

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Ports.)

kring tornet. Jag vågar jemväl betvifla, att den samtida serveringen af dessa kanoner kan ostördt gå för sig, enär kanonerna äro ganska trångt uppställda i detta torn. Hade deremot kanonerna varit fördelade i tvenne torn, hvilket äfven komitéen ansett vara bättre, hade dessa anmärkningar ej behöft göras.

En annan omständighet, som af en ledamot af komitéen (Lindmark) anmärkes (sid. 25), är den, att »denna pansarbåt, i saknad af förroder, vid många tillfällen under strid har svarare att manövrera inom en trängre skärgårdsterräng». Detta är en icke oviktig omständighet vid bedömning af båtens tjenlighet synnerligen vid hamnförsvaret.

Stark fråga har inom komitéen varit — och denna tanke har vidhållits af en reservant (Ulff) — att föreslå antagandet af en femte fartygscert, nemligen opansrade, mycket snabbgående och med lätt artilleri bestyckade båtar, för att tjena till rekognosceringsfartyg. De skäl, som den sistnämnde reservanten i sina motiv för ett dylikt tillvägagående anført, borde äfven upptagas af sjöförsvarskomitéen och först afgöras, innan Riksdagen gifver sig in på denna fråga.

Vidare har blifvit anmärkt, och, såsom mig synes, äfven med skäl, att vi borde hafva en särskild pansarbåtscert, enkom afsedd för försvaret af hamnar och positioner inom skärgården. Det är två reservanter för denna åsigt, och till och med komitéen sjelf säger (sid. 11), att den i början af sitt samarbete varit betänkt på att föreslå en särskild så beskaffad pansarbåt. Komitéledamoten Lindmark har låtit utarbета en särskild mindre kostsam cert i och för försvaret af hamnar och positioner i skärgården, men säger sjelf, att denna cert, på det sätt han tänkt sig den, blefve allt för dyr: detta hindrar ju dock icke, att, om sjöförsvarskomitéen kommer att pröfva frågan från alla sidor, denna komité kunde förorda en förändring eller ombyggnad af våra nuvarande båtar eller ock anse det vara en trängande nödvändighet, att en sådan femte cert ingår i försvaret.

Sist nämnda komitéledamot anser jemväl (sid. 24), att för många olika uppgifter nu blifvit af komitéen ställda på pansarbåten A, hvarigenom hans egentliga verksamhet skulle komma att förryckas, och tillägger vidare (sid. 25), »att pansarbåten, under reträtt genom en skärgårdsled, der större girar förbjuda sig sjelfva, skulle sakna annat eldförsvär än det, som kunde lemnas af de på däck stående oskyddade kanonerna, hvilka synnerligen lätt kunna demonteras». Han ifrågasätter äfven komitéens antagande att den större båten A skulle kunna lämpligen ersätta de smärre pansarbåtar, man hittills ansett nödvändiga för lokalförsvaret.

Komitéledamoten Facks biträder många af anmärkningarne och anser båten A till följd af dess storlek m. m. icke lämplig för hamn- och skärgårdsförsvär.

Dessa anmärkningar, mine Herrar, synes mig vara af den allvar samma beskaffenhet, att hela frågan bör uppskjutas till en annan riksdag, då vi efter all anledning hafva att förvänta så väl landtförsvär som sjöförsvarskomitéens förenade betänkanden rörande Sveriges försvär och de medel, som erfordras för att befördra detsamma.

Hvad nu Stats-Utskottets betänkande vidkommer, så är det sam-

mansatt af så olika och heterogena element, att jag icke förstår, huru de kunnat blifva sammanfogade. Den första delen af Utskottets resonnement, hvari visas att vi icke böra bygga någon pansarbåt A, finner jag så klar och så riktig, att jag till alla delar godkänner och gillar densamma. Men sedan hela detta resonnement af Stats-Utskottet utförts, synes, med permission, den onde hafva flugit i Utskottet, ty då kommer Utskottet, oaktadt det icke kunnat utan ytterligare pröfning tillstyrka certen A, till den åsigt, att det bör utan vidare pröfning tillstyrka de öfriga tre certerna; och öfverlemnar Utskottet till Kongl. Maj:ts bepröfvande hvilken eller hvilka af dessa kunna byggas med ett anslag af 480,000 kronor. Bland andra förekommer i utlåtandet (sid. 12) en strof så lydande: »Då emellertid det ej lärer kunna anses välbetänkt, att — — — — alla arbeten till stärkande af sjöförsvaret skulle ligga nere — — —». Jag vet icke hvarifrån Stats-Utskottet tagit den tanken, ty Utskottet vet lika väl som vi andra, att för det så kallade *minförsvaret*, som likvisst är ett ganska verkamt medel att skydda hamnar och kuster samt freda dem mot fiendliga fartyg, har Riksdagen, mig veterligen, aldrig prutat på hvad Kongl. Maj:t begärt, och detta med rätta. Det är icke obetydliga summor, som för detta försvar beviljats och äfven vid denna riksdag komma att beviljas. Detta är äfven en så vigtig del af sjöförsvaret, att det verkligen är obefogadt, att Stats-Utskottet säger, att allt arbete till stärkande af sjöförsvaret skulle ligga nere, om vi icke beviljade det här föreslagna anslaget.

Jag vill nu icke vidare upptaga Herrarnes tid med det myckna, som ännu kan sägas i denna fråga; men jag ber att få såsom mitt förslag framställa, att Herr Talmannen till Kammaren hemställer om *afslag* såväl å det större af Kongl. Maj:t begärda anslaget af 650,000 kronor, som äfven å det mindre af Stats-Utskottets knappa majoritet föreslagna belopp af 480,000 kronor; hvarför jag således på detta mitt förslag beder om proposition.

Friherre von Vegesack: Vi hafva här hela förmiddagen hört en mängd taktiska och strategiska afhandlingar, då det gälde anslaget till Karlsborg, och äfven nu vid detta tillfälle hafva de ej uteblifvit rörande vårt sjöförsvaret. Detta kan visserligen för mången vara af intresse att höra, förutsatt att det äfven är lärorikt, men de finnas, som begagna dessa tillfällen att, så att säga, lägga ut, huru det under olika förhållanden kan komma att gestalta sig med afseende på vårt försvar. Dessa fantasier taga vanligen riktning ditåt den inre politiska vinden för tillfället blåser. Jag skall, oberörd häraf, emellertid bedja att få slippa komma fram med någon granskning af dylika afhandlingar, och hyser hoppet att de två komitéer, som äro nedsatta för att undersöka denna sak, skola komma till ett sådant resultat, att det ena vapnet icke framdrages på det andras bekostnad. De äro beroende af hvarandra, dessa vapen, och man kan ej ostraffad försumma någotdera.

Det som egentligen uppkallat mig, att säga några ord, är yttranden af den värde representanten på elfsborgsbanken, hvilken — ehuru han är mycket studerad och utmärkt förfaren i hvad som rör befäst-

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

*Anslog till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)*

ningskonst och för öfrigt i alla till landtförsvaret hänförliga frågor -- då det gäller vårt sjöförsvaret inlåter sig på en sak, i hvilken han lika litet som jag blir erkänd som auktoritet. Båda måste vi dock förena oss i nödvändigheten att hafva ett väl ordnad sjöförsvaret.

Den ärade talaren sade, att stunden vore illa vald för framläggande af förslag om byggande af en större monitor eller ett pansarfartyg, och vidare att dödsdomen öfver hvad vi nu hafva af flottan blifvit fäld af den komité, som Kongl. Maj:t nedsatt för afgifvande af betänkande rörande de fartyg, som vi behöfva för att till sjös kunna försvara oss. Jag frågar då: är icke stunden väl vald, då dödsdomen är fäld öfver de krigsfartyg, vi hafva? Är icke då stunden inne att göra något för detta sjöförsvaret, som genom sparsamhetsförhållanden kommit på denna bedröfliga ståndpunkt. Jag behöfver icke för honom upprepa de strider, som utkämpats mellan den »stora» och den »lilla» flottan, och hvilkas resultat på sin tid blef, att vi fingo ett skärgårdsartilleri, som icke svarade mot hvad man af detsamma hade väntat. Detta kunde nemligen ej lemna det stöd för landtförsvaret, som man är i behof af. Derför blef det åter en omorganisation, och vi måste återgå till den stora flottan, jag menar härmed sådana fartyg, som lämpa sig så väl till strid på öppna sjön som till kustförsvaret, hvilket, enligt min åsigt, är den sundaste princip, hvarpå man kan stödja vårt sjöförsvaret.

Han nämnde vidare, att Kongl. Maj:ts förslag om antagande af ett fartyg enligt certen A icke borde bifallas, emedan en särskild komité för sjöförsvarets ordnande blifvit af Kongl. Maj:t nedsatt. Han nämnde derjemte, att reservanten Herr Kommendörkapten Lindmark, och äfven två andra ledamöter af den för upprättande af förslag till nya fartygscerter för flottan tillsatta komité, gifvit stöd åt den åsigten, att man *icke* borde bygga ett sådant fartyg som certen A, emedan den hvarken har den snabbhet i farten eller den pansarets tjocklek, som erfordras för att motstå det artilleri, den kan i strid komma att möta. Deri instämmer jag fullkomligt, ty han har enligt min åsigt rätt i båda delarne. Om ett fartyg skall byggas och man derå skall nedlägga stora kostnader -- och jag är färdig att votera hvilken summa som helst, om man gör det fullt dugligt -- bör pansar och snabbheten i fart vara tillräckliga. Men jag måste såsom icke fackman böja mig för den komité, som blifvit nedsatt för att till Kongl. Maj:t aflemna förslag angående de fartygscerter, som bäst passa för vårt sjöförsvaret. Den uppfattning jag kan hafva af saken blifver alltså helt och hållet underordnad, då fackmän komma fram med ett förslag och säga: Detta är hvad vi behöfva och kunna åstadkomma. Under sådana förhållanden är jag färdig att antaga förslaget, ty jag kan icke taga på mitt ansvar att låta en sådan viktig sak bero på mitt eget omdöme, och jag är säker på, att många handla på samma sätt. Då John Ericsson uppfunnit den nya monitoren, hade jag den stora lyckan att vara närvarande vid dess första prof, striden på Hampton Road, och striden utföll för monitoren förmånligt, enär dess kanoner lågo så lågt, att dess skott ströko motståndaren i vattengången. Den höll alltså profvet utmärkt och vi veta ju att alla sjömakter begagnade sig af tillfället att tillgodogöra sig den nya uppfinningen.

Men Ericsson var en för klok karl att icke inse, det dessa monitorer ej voro egentligen sjögående fartyg, hvarför det också är föreskrifvet i Förenta Staternas flotta, att en monitor aldrig får gå ut till sjös utan att vara åtföljd af ett annat fullt sjögående fartyg. Således äro dessa monitorer icke att betrakta annat än som positionsfartyg. De duga till att försvara ingången till skärgårdar och hamnar, men icke till något vidare. Det tror jag vi båda två äro ense om. Nu är fråga om att förändra dessa för att med monitorens grundprincip förena sjögäendet. Detta har denna certkomité tänkt sig i certen A, som här är föreslagen att antagas, och jag tror att det är ett temligen väl valdt fartyg, då komiterade anse det fullt stridbart. Denna cert är nu en gång af komitéen antagen, och Kongl. Maj:t har efter moget öfvervägande funnit detta komitéens arbete fullt godt och tillfredsställande. Derfor är det för mig en klar sak att den är, om icke bland de bästa, åtminstone så god, att vi kunna med fullt förtroende antaga Kongl. Maj:ts förslag.

På förmiddagen hörde jag med tillfredsställelse huru en talare på kronobergsbänken skarpt framhöll det egendomliga uti, att Stats-Utskottet, för att slippa ifrån all motivering för afslag å Kongl. Maj:ts begäran om 150,000 kronors anslag till fortsatta byggnadsarbeten på Karlsborgs fästning, helt enkelt upptagit principen att endast föreslå samma summa som varit af 2 å 3 föregående Riksdagar för sådant arbete beviljad. Här synes mig förhållandet vara ungefärligen det samma.

Jag ber om ursäkt att jag begagnar ett uttryck, som måhända kan synas mindre passande, men mig synes det, som om Stats-Utskottet svankat omkring utan att veta hvad det ville och, för att skrufva sig ifrån Kongl. Maj:ts proposition, tagit de båda komitéerna som en sorts skylt och derunder framlagt ett förslag, som Kongl. Maj:t icke begärt. Kongl. Maj:t har funnit att certen A är den båt, som bör byggas, och därför framkom Kongl. Maj:t med begäran om anslag till byggande af ett dylikt fartyg, som icke torde kunna hinna blifva färdigt på två eller tre år. Småbåtarna, till hvars byggande Utskottet ansett sig böra föreslå anslag, har Kongl. Maj:t icke nu begärt och sannolikt ansett dem kunna anskaffas på kort tid, då så många verkstäder, som sysselsätta sig med skeppsbyggeri, finnas, att dessa smärre båtar vid behof hasteligen kunna färdigbyggas; och därför har väl Kongl. Maj:t icke i sin proposition till Riksdagen nämnt ett ord om dylika båtar, utan begärt just af denna cert A, som är den kraftiga sjögående båt, vi inom vår flotta så väl behöfva, ty vi hafva ju nu rakt intet i den vägen. För mig var det en förödmjukelse för min tanke och fosterlandskärlek, att då vi under sista rysk-turkiska kriget skulle skicka ned ett fartyg till Turkiet, vi icke hade något annat att sända dit än en kanonbåt -- af Blendatypen, vår nuvarande bästa, om jag icke misstager mig -- och detta var det enda pansarfartyg, hvarmed vi kunde representera Sverige der nere, hvarest då lågo så många engelska, franska och italienska, med flera nationers örlogsfartyg. Att detta fartyg uppträdde med något så när heder, det hafva vi att tacka våra sjöofficerare för, ty endast genom deras omsorg och mödor att öfverskylla bräckligheten drogo vi oss i denna nödens och uselhetens

Anslag till byggande af ett pansarfartyg.
(Forts.)

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

stund med heder ur spelet. Jag frågar Eder, mine Herrar, om det kan anses för en heder för Sverige och tillräckligt för dess försvar, att vi icke hafva ett enda fartyg, som vi kunna skicka ut i Öresund, för att möta den granne, vi hafva dernere i sydvest, om vi skulle med denne granne komma i delo. En nation, som icke räknar hälften så många invånare, som vi, kan hvilken stund den vill köra oss ut, ur Öresund, och vi kunna sedan icke ens försöka att titta dit igen. Är icke detta förödmjukande för den svenska hederskänslan? För mig kännes det åtminstone så och huru än ni, mine Herrar, komma att ordna vårt landförsvar, måste dock alltid flottan komma att gå i jembredd dermed. Och få vi icke vårt försvar — icke blott till lands, ty det är icke nog, utan äfven till sjös — så ordnad, att vi kunna på ett värdigt sätt möta ens den minsta granne vi hafva, då är det icke värdt att kosta något derpå, nej, icke ens ett enda öre. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wallenius: Det blir nog en nödvändighet för Sverige att så snart som möjligt skaffa sig ett pansarfartyg, hvarigenom det kan sätta oss i stånd att mäta oss med våra grannar, om vi icke vilja blifva gifna till spillo för dessa. Det är därför jag så snart som möjligt vill se ett pansarfartyg färdigt, men jag vill icke dervid nöja mig med en sådan typ, som här blifvit föreslagen, ty den är mycket, mycket svagare än de pansarfartyg våra grannar hafva, och då man nu skall åstad och bygga, är det väl bäst att man bygger ett sådant fartyg, att det icke, när det blifvit färdigt, är alldeles odugligt, utan kan hålla stånd mot de grannar, som möjligen skulle vilja anfälla oss, åtminstone några år. Det fartyg, som här föreslagits, har enligt min tanke många och stora fel, och vi kunna till följd deraf med detsamma på intet vis uppträda till sjös emot våra grannar. Det kan icke gifva eld på hela cirkeln, utan en rymd af 60 grader bakåt kan icke af de tunga kanonerna i tornet beskutas. Detta gör, att då fartyget retirerar, den förföljande fienden kan med största lugn följa det efter och gifva det grundskott. Detta är ett ofantligt stort fel, som bör rättas. Vidare är den mintub, som är anbragt i detsamma, fast och icke rörlig, och följaktligen, när en mina skall utslungas, måste fartyget noga riktas med roder och propeller för att få mintuben rätt. Detta anser jag vara ett så stort fel, att hela denna inrättning bör borttagas. Farten slutligen är så ringa i förhållande till hastigheten hos de fartyg, som nu för tiden byggas, att denna båt inom kort måste upphinnas af fienden och blifva utsatt för dess eld.

Dessa äro de anmärkningar jag har emot fartyget och som jag icke kunnat underlåta att framställa. Jag önskar lifligt, att vi så snart som möjligt måtte få ett pansarfartyg, hvarmed vi kunde mäta oss med våra grannar, men jag önskar också, att vi måtte få en cert, som icke är deras så underlägsen, att vi ovilkorligen skola blifva tillintetgjorda. Jag vill sålunda för min del bifalla Kongl. Maj:ts begäran om anslag till ett pansarfartyg, men jag vill icke att Kongl. Maj:t bindes vid denna cert, utan att det må stå Kongl. Maj:t fritt att om möjligt åstadkomma ett bättre och dugligare fartyg än det nu föreslagna.

Herr Stjernspetz: En af de ärade talare, som uppträdt emot Kongl. Maj:ts förslag, har sagt att vi med antagandet af detsamma skulle slå in på en alldeles ny väg. Detta kan jag icke på ringaste sätt finna. Det nu föreslagna fartyget är till sin beskaffenhet icke annat än en fortsatt utveckling af hvad vi redan hafva. Samme ärade talare har sagt, att vår nuvarande skärgårdsflotta är alldeles oduglig. Detta är så till vida sant, som den icke är tillräckligt sjögående, men för den sfer, inom hvilken den är afsedd att verka, eller Stockholms skärgård, är den fullt ändamålsenlig och duglig. Det fartyg, som nu är föreslaget, är ingenting annat än en monitor af starkare cert, som med större fördel kan upptaga en strid i öppna sjön och förflytta sig till hvilka ställen af våra kuster som helst. Hvad tidpunkten för förslagens framläggande beträffar, hvilken samme talare ansåg vara illa vald, ber jag få erinra om en viss talare i dag på förmiddagen, som medgaf att Karlsborg borde befästas, men det oakadt icke ansåg tidpunkten vara inne att dertill bevilja mycket anspråkslöst begärda medel, utan ville nedsätta icke blott det af Kongl. Maj:t för nämnda ändamål begärda anslaget, utan äfven den lilla summa, Stats-Utskottet föreslagit. För den, som tänker så, lär väl aldrig tidpunkten komma att göra något, då det är fråga om auslag till vårt försvarsväsen. Samme talare anförde äfven Herr Kommandörkapten Lindmarks reservation till certkomiténs betänkande såsom ett stöd för sin åsigt att den föreslagna certen icke vore lämplig. Men nu förhåller det sig så, att denna reservation just är ett slående bevis för lämpligheten af fartyget, ty Herr Lindmark hade först reserverat sig i tanke att ett annat förslag, som han uppgifvit, skulle vara bättre; men sedan han låtit verkställa beräkningar och ritningar i enlighet med detta förslag, kom reservanten sjelf till det resultat, att just den föreslagna fartygscerten A vore den lämpligaste, hvarför han till sist till fullo instämde i komiténs förslag. Hans reservation, långt ifrån att minska antagligheten af certkomiténs förslag, stärker salunda tvärtom i högsta grad komiténs betänkande.

Här har dessutom blifvit sagdt, att fartyget skulle sakna tillräckligt tjockt pansar och tillräcklig hastighet. Jag får instämma med en föregående ärad talare, att då fackmän afgifvit ett utlåtande, är det mycket svårt för icke fackmän att afgöra sådana saker. Men jag vägar pasta och kan framlägga tydliga bevis på att anmärkningarne angående hastighetens och pansarets otillräcklighet äro grundlösa. Vid en jämförelse med den preussiska marinen visar det sig att pansarets tjocklek hos det föreslagna fartyget är vida gröfre än hos *alla* fartyg, undantagande tre stycken i denna flotta, som likväl är den nyaste af alla länders. I den ryska flottan finnes blott ett enda fartyg med tjockare pansar — det heter Peter den store — men detta är så bygd, att man icke kunnat taga ut det på någon expedition och efter ett försök dertill nödgades det återvända och ligger nu och hvilat sig i Kronstadt. Den båten tror jag salunda att vi icke behöfva frukta. Pansaret är visserligen svagare i fören och aktern, men så är förhållandet med alla pansarbåtar. Om dessa delar af fartyget skulle träffas af en eller annan kula eller granat, är sådant mindre farligt, då

Auslag till byggande af ett pansarfartyg.
(Forts.)

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

den egentliga faran uppstår, om maskinen eller kanonerna träffas, och det är sålunda dessa, som först och främst böra skyddas.

Hvad hastigheten beträffar, tror jag icke att detta fartyg kommer att derutinnan stå efter andra länders. Ryssland har blott ett enda, hvars hastighet uppgår till 14 knop, och endast tre, som hafva en fart af 13 knop. Alla de andra hafva betydligt mindre hastighet än den nu föreslagna pansarbåten. Danmark har endast ett fartyg med samma hastighet, och ett med 12 knops fart, men alla de andra äro mycket underlägsna i hastighet. Danskarne äro en mycket praktisk nation i afseende å sitt sjöförvar. De hafva nästan alltid, som vi veta, utmärkt sig till sjös så väl i strid mot Sverige som Tyskland och hafva hufvudsakligen sin flotta att tacka för sitt politiska oberoende, mindre sin landtarmé. Jag anser således att äfven hastigheten är fullt tillräcklig i jämförelse med de grannars fartyg, som vi möjligen kunna komma i strid med.

Denna pansarbåt har vidare en stor fördel framför utlandets och som ytterligare bevisar att det icke är en ny väg, vi, genom antagan-af det föreliggande förslaget, slå in på, och det är, att den kan gå inom skärs på de flesta inomskärsfarleder; ja, den kan till och med passera Kalmar sund, hvilket icke något enda af våra grannars pansarfartyg, af jemförlig styrka, kan göra. Detta visar bäst att den föreslagna certen A står i nära sammanhang med den skärgårdsflotta, som vi redan ega. Just för landtförvarets mindre tillfredsställande skick, är af trängande vigt att något med första göres för vårt sjöförvar. Tillvaron af detta enda fartyg kan till och med komma att förorsaka en blifvande fiende stor svårighet och tidspillan vid ordnandet af transporterne för en landstigning.

Men en annan sak, mine Herrar! Vi göra ju neutralitetspolitik här i Sverige och måste väl då äfven söka visa, att vi vilja upprätthålla en sådan. Då Belgien och Schweiz under sista fransk-tyska kriget förklarade sig neutrala, satte Belgien hela sin armé på krigsfot och skickade omkring 75,000 man till franska gränsen för att visa, att det äfven ville förvara sin neutralitet. Schweiz gjorde äfven på samma sätt och båda dessa maktens arméer fingo fullt upp att göra med att afväpna flyktingar n. m. Som vår gräns utgöres af saltsjön, måtte väl det lämpligaste vara att vi söka upprätthålla vår neutralitet förmedelst en eskader, så mycket mera som detta är det enda sätt, hvarigenom vi kunna underhålla förbindelsen med Gotland, hvilken ö med sina tvenne utmärkta hamnar sväfvar i den största fara att vid ett krig i Östersjön blifva tagen i besittning af en krigförande makt.

Som anskaffandet af krigsfartyg icke är något annat än att komplettera eller vidmakthålla nödig materiel för vårt förvar, och detta ej kan kännas tryckande för någon samhällsmedlem, då man håller sig inom rimliga gränser, och som nu detta fartyg på ett utmärkt sätt synes lämpa sig efter våra förhållanden samt de anmärkingar, som emot detsamma blifvit gjorda, lätt kunna genomdrivas, anhåller jag att få begära proposition å Kongl. Maj:ts förslag och yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Wallenberg: Jag har endast begärt ordet för att upplysa

derom, att den tillvitelse för tvetalan, som blifvit gjord Kapten Lindmark, saknar all grund. Han har i en särskild skrifvelse till Kongl. Maj:t framhållit, att »då emellertid enligt den här bifogade utredningen den mindre pansarbåtstyp jag tänkt mig skulle kosta ända till 1,497,536 kronor, kan det icke ett ögonblick falla mig in att förorda en så kostbar typ, som med inskränkt operationsområde blir relativt dyrare än den vida kraftigare typen A». Kapten Lindmark har således anslutit sig till typen A, men han hade under öfverläggningarna, i likhet med några andra ledamöter af komitén, framställt särskilda förslag för att få dem granskade och pröfvade. Det befalldes då, att det skulle ske en verklig utredning, och med stor omsorg och dryga kostnader skedde också en dylik utredning, och när han blifvit öfvertygad, att denna utredning hade en vida kostbarare typ till föremål, så anslöt han sig till komiterades förslag. Komitén var således alldeles enhällig om denna typ. Det har också blifvit sagt, att komitén skulle hafva utdömdt hela den befintliga fartygsmaterielen. Ja, det är med det påståendet precis på samma sätt som när en viss person läser bibeln och kommer till helt andra resultat än andra människor. Det har sagts, att denna materiel är ofullständig, att den icke kan användas på det och det farvattnet, att den icke duger att försvara öppna kuster med samt att den icke heller kan, för att möta en anfallande fiende, komma från den ena skärgården till den andra. Det är just detta som är det stora felet, att hvar och en stridskraft för sig blir fullkomligt isolerad, så framt man icke har sjödugliga fartyg. En ärad talare har anmärkt, att det är ett fel att icke denna båt kan skjuta bakåt. Jag för min del tycker icke, att detta är något stort fel, ty först och främst vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att båten kommer att föra tre kanoner, som bryta 10 tums pansar och som äfven kunna riktas akter öfver, och vidare vill jag påpeka, att det väl icke är meningen att fartyget skall fly, utan att det tvärtom skall vara så starkt, att det förmår hålla stånd mot en anfallande fiende.

Hans Excellens Herr Statsministern Grefve Posse: Ehuru jag tacksamt erkänner den välvilliga samstämmighet, hvarmed Stats-Utskottet tillstyrkt Riksdagen att bifalla nästan allt hvad Kongl. Maj:t begärt i de hufvudtitlar, som hittills äro aflemnade till Kamrarne, och detta med undantag endast af tre särskilda punkter, nödgas jag likväl vädja från Stats-Utskottet och till Kamrarne i denna fråga och det af två skäl. Först och främst kan regeringen icke med likgiltighet åse den förändring i anslaget, som Stats-Utskottet har föreslagit, utan yrkar välvilligt bifall af Kamrarne till det förslag, som regeringen sjelf har framlagt, och det andra skälet är det, att jag under alla omständigheter anser, att regeringen bör i Kamrarne stå för de förslag, som den tillstyrkt Kongl. Maj:t att framlägga, stödja dem och, så vidt den förmår, söka att åt desamma vinna Kamrarnes bifall. Mot det nu framlagda förslaget om pansarbåten A har, så vidt jag varit i tillfälle att inhemta, egentligen icke någon annan anmärkning blifvit framställd än just desamma som Stats-Utskottet har använt, nemligen att frågan är för tidigt väckt och att man borde afvakta den stund, då de nu nedsatta komitéernas förberedande arbeten vore afslutade och man således hade

Anslag till byggande af ett pansarfartyg.
(Forts.)

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

en fullkomlig klarhet i afseende på försvarets organisation. Denna uppfattning har lyckligtvis icke certkomitén haft, ty då skulle den med lika mycket berättigande kunna hafva sagt: vi kunna icke föreslå några certer förr, än organisationen är gjord, ty först då veta vi, hvilka certer äro lämpliga. Icke heller har Kongl. Maj:t kunnat dela den meningen, enär det väl är omtvisteligt, att hvilken organisation som helst må blifva beslutad och hvilket samband och inbördes förhållande som än må komma att bestämmas i afseende på landt- och sjöförsvaret, så erfordras under alla omständigheter en materiel för dem båda. Från denna uppfattning har Kongl. Maj:t utgått, då Kongl. Maj:t för denna Riksdag framlagt förslag om anslag till materiel för såväl landt- som sjöförsvaret. Då, såvidt jag hittills hört, icke någon meningsskiljaktighet från kompetenta håll gjort sig gällande i afseende på det ifrågavarande fartygets konstruktion, utan alla verkligen sakkunnige män både inom och utom komitén, som tillhöra sjövapnet, äro fullkomligt ense om, att detta fartyg är för det afsedda ändamålet fullt lämpligt, så var det väl, vid bestämmandet af hvilken af de certer, som certkomitén föreslagit, Kongl. Maj:t borde välja att förelägga Riksdagen, för Kongl. Maj:t ganska lätt att göra valet, emedan den cert, som nu är af Kongl. Maj:t föreslagen, är just den, som fattas i sjöförsvaret. Af alla de andra certerna finnas, visserligen mer eller mindre ofullständiga, men dock alltid *några* representanter. I det fallet gick Kongl. Maj:t efter samma norm som i afseende på den materiel, som han begärde för landtförsvaret. Han begärde nemligen förstärkning för den del af materielen, som var sämst representerad, då han begärde kanoner för landtförsvaret, och nu har han på samma sätt begärt just *detta* fartyg och icke något af de andra.

De uttalanden i öfrigt här i Kammaren, som jag fått kännedom om, hafva alla gått i den rigtning att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och jag anser mig därför icke behöfva vara mångordig. Jag förnyar endast min vördsamma anhållan att Kammaren ville lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition och jag gör det med samma tanke, som jag i Medkammaren uttalade, nemligen den, att Riksdagen säkert lika mycket som Kongl. Maj:t skall hafva en öppen blick för frågans betydenhet och att den helt visst skall besluta så, att det blir till gagn för landet.

Rop hördes nu på proposition.

Herr Carlsund: Då jag blef invald i sjöförsvarskomitén och hade något satt mig in i ärendena, kom jag snart till den öfvertygelsen, som mer och mer hos mig har stadfast sig, att vi behöfva ett starkt sjöförsvär, synnerligast som vi hafva att vänta, att landtförsvarets omorganisation skall fordra tid och icke genast kan komma i det fullständiga skick, som det i en framtid kan uppnå. En stark flotta behöfves således för att kunna möta fienden och underhjelpa försvaret vid ett anfall, som ganska opåräknadt kan ega rum. En stark flotta erfordras för att bereda tid för arméns mobilisering och motstå anfallet, till dess armén hinner komma i det skick, att man till lands kan möta fienden. Men om vi ega en mindre flotta, som icke kan hindra en landstigning, och få länder kunna det, detta är

sant, kan dock äfven en sådan mindre flotta, om den består af lämpliga fartyg och har dugligt befäl, göra fienden mycken skada vid de stora transporter. En större transportflotta upptager ett så vidsträckt fält, att för endast en obetydlig armé fordras en stor mängd pansarfartyg för att skydda transporten.

*Anslag till byggande af ett pansarfartyg.
(Forts.)*

Då vårt land är så beläget, att det hufvudsakligen kan blifva anfallet blott under en kortare tid af året, så betänker sig en fiende i att anfalla, innan han är så komplett utrustad för anfallet, att han hoppas på att under de blidare månaderna af året kunna förstöra våra resurser och bemäktiga sig några fasta platser och så vidare. Det är därför af den yttersta vikt att kunna förhindra eller försvaga fiendens kommunikationer och transporter under den blidare årstiden, då hans operationer kunna antagas komma att fortgå. Hans förmåga att underhålla den armé, som man antager möjligtvis redan har landstigit, beror helt och hållet på, om vi ega goda fartyg och dugligt befäl för att hindra eller förstöra hans kommunikationer med sitt eget land, ty en armé är förlorad, när den förlorar förbindelsen med sin tillgångskälla. Detta kan uträttas af väl konstruerade pansarfartyg, men icke till det antal, som här har satts i fråga, nemligen endast 3 sådana monitorer af certen A. Ty om vi tänka oss, att vår östra granne skulle göra ett anfall på vårt land, kan han icke allenast skicka fartyg från sin östersjökust direkt hit, utan han har äfven tillgång till fartyg i Svarta hafvet och desslikes en eskader vid Archangel. Vi måste således hafva sådana resurser för vårt försvar till sjös, att vi kunna möta fienden och hålla god vakt på vår vestra kust samtidigt med det vi bevaka den östra. Vi behöfva således blänkare och rekognosceringsfartyg och bepansrade, för strid med ett icke ringa antal bepansrade fiendtliga fartyg. De icke bepansrade fartygen, som man vill använda, kunna passa för många ändamål, men icke för att leverera batalj mot pansarfartyg. Jag säger, att det minsta antal, efter mitt förmenande, pansarbrytande, snabbgående monitorer eller krigsfartyg af certen A, vi kunna reda oss med, icke kan understiga sex. Det kan anses förmätet af mig att tala i sådana ämnen, men jag yttrar mig blott så godt jag kan och framställer här endast mina egna tankar. Vi må vara beredda på att skyndsamt bygga dessa pansarfartyg. Jag nämner detta också af ett annat skäl. I hvarje likartad fråga kommer nemligen äfven den ekonomiska sidan af saken i betraktande. Hvar och en af Herrarne vet, att man icke kan bygga ett fartyg i sänder lika billigt, som om man beställer flera på en gång, och jag vågar såsom bevis för sanningen deraf åberopa, att af de monitorer, som byggdes vid Motala under den tid jag var der, den första kostade 150,000 mer än den andra och den tredje 120,000 mindre än den första. Motala verkstad gjorde en förlust af 4,000 kronor på den första monitorn, enligt hvad bolagets räkenskapsböcker utvisa. Om staten skall bygga och bygga billigt, bör den se den saken klart, att man icke bör beställa ett fartyg i sänder, ty det medför en högst betydlig skilnad i anskaffningskostnaden. För ett fartyg fordras modeller och många ritningar och andra förberedelser, som kosta penningar, men som komma till godo och användande för de andra fartygen. Detta är den ekonomiska sidan af saken.

*Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)*

Men det finnes också en annan sida. Om vi icke påskynda denna affär, om vi icke bevilja anslag för att bygga ett större antal fartyg och försöka att på en kortare tid få sådana, så, om vi antaga ett allmänt värnpligtssystem och göra den öfvergång, som här är i fråga, förmodar jag, att vi lätt kunna komma i förlägenhet i fall af förveckling. En armé, som uppstår strax efter en omorganisation, den kan icke genast vara fullt färdig. Detta har jag redan förut påpekat; men här finnas så många hinder för att åstadkomma en omorganisation af det system, som hittills har följts i landet, och man har gjort så stora svårigheter för vår ekonomiska utveckling, att vi stå med dåliga affärer, hvilket vi efter mitt förmenande icke skulle behöfva. Detta hör icke till denna fråga vidare än att det fattas oss medel att bygga på så kort tid det antal fartyg, som skulle behöfvas; men alltid böra vi göra så mycket som vi kunna för vårt lands försvar.

Jag nämnde om de monitorer, som byggts vid Motala. Man kallar dem nu föråldrade. Jag vill dock säga, att det omdöme, man haft om dem i certkomitén, måste jag på det högsta ogilla, ty jag vågar påstå, att dessa monitorer, så dåliga man än betraktar dem, hafva kunnat gå till sjös och uthärda svåra stormar. De norska monitorerna, som äro af samma modell, hafva visat sig fullt lämpliga att arbeta i hög sjö. Man invänder mot dem, att artilleriet ligger något lågt. Ja, det är sant, men det är i många fall en fördel, till exempel om de komma i strid med mindre kanonbåtar; men hvad som jag egentligen vill fästa uppmärksamheten vid och hvad som gör, att jag kan våga säga, att monitorerna äro dugliga för sjön, det är, att de hafva makliga läng- och tvärskepps rörelser och alltså kunna göra mycket säkra skott. Jag har varit ombord på två norska monitorer, en Mjölner, som jag har byggt, och en, som var byggd i Horten. På den ena af dessa var kapten Johansen befälhafvare, som för närvarande är sjöminister. På den andra var en kapten Ihlen. Båda sade mig, att bättre sjöfartyg kunde man icke vänta sig; och de frågade: hvarför kan man icke använda samma system äfven för passagerarfartyg? Jag träffade sedan i Kristiania amiral Knap, hvilken såsom kapten hade mottagit monitorn Mjölner, som byggts i Norrköping. Den måste genom Öresund och Kattegat för att komma till Kristiania, och när den gick ut från Helsingör, var det en verklig storm, och befälhafvaren var visserligen, efter hvad han sedan erkände, ganska orolig, men hela resan gick mycket väl. Detta är en sak, som kanske icke heller direkt hör hit, men det säger jag, att, när vi hafva sådana fartyg nu, så böra vi icke fördöma dem, då vi icke haft tillfälle se deras rätta praktiska duglighet; och finna vi, att det är fel på dem, böra vi väl äfven tänka på att förbättra dem, men att offentligen i alla afseenden kassera dem, såsom certkomitén gjort, det måste jag ogilla; icke därför att jag har någon del i deras konstruktion — tvärtom, då de skulle byggas, blef jag ålagd att icke ens fordra någon förbättring eller förändring, utan de skulle helt och hållet utföras i likhet med Ericssons monitor i Amerika. Man tänkte kanske icke då på, att denna monitor tillkommit under brinnande krig, då det icke var tid att tänka på några förbättringar. Förbättringar fick jag tillfälle att göra på Mjölner för norska regeringens räkning. De förändringar, jag medgafs

göra å Mjölner, hade till följd, dels att detta fartyg gjorde större fart än våra och det i Horten förut byggda, och dels genom större maskinkraft samt andra förbättringar ökades farten å den senare byggda monitorn till cirka 2 knop mer än å här förut byggda. Detta visar, att det omdöme, certkomitén haft om monitorerna, så att säga skjuter öfver målet, och att man bör vara försigtig, innan man ger sig in på att behandla så viktiga frågor som denna.

Här har icke heller, förmodar jag, certkomiténs bedömande tagits såsom något hinder för vidare anslag, under förmenande att man icke borde fortsätta att bygga så dåliga fartyg och således onödigtvis förstöra så mycket penningar.

Af de små monitorer, som byggts för skärgårdens försvar, kan man icke fordra någon större sjöduglighet. Men den, som har sett våra gamla kanonbåtar nära nog öppna gå öfver Östersjön till Gotland, och den som följt deras rörelser i Öster- och Nordsjön och vet, att det varit fråga om, att de efter slaget vid Svenskund skulle gå till Kronstadt, finner, att våra nuvarande skulle kunna hjälpa sig fram.

Denna cert A, som af komitén blifvit föreslagen, torde behöfva åtskilliga förbättringar, innan den antages och utföres.

Den komité, i hvilken jag sitter, har icke något uppdrag att konstruera fartyg eller att kontrollera det, som certkomitén gjort. Att på teoretisk grund kritisera denna föreslagna cert A vill jag icke här, ej heller praktiskt. Jag gör det därför icke, men skulle vilja tillråda regeringen och Riksdagen, att det måtte blifva en ny ompröfning, icke därför att jag har lust att vara med derom, utan därför att, då man nu går in på en så stor och för landet så viktig affär, man icke bör underlåta att kritisera på förhand. Hade man kritiserat tillräckligt förra gången, då de gamla monitorerna byggdes, så hade kanhända certkomitén ej ansett dem så odugliga.

I certkomitén hafva tvenne maskiningeniörer deltagit. Ingendera af dem har förut konstruerat eller byggt monitorer eller pansarfartyg.

Man kan icke begära af dem, att de skulle vara ofelbara. Man begär vanligen det misstaget, att icke först uppdraga åt flere sakkunniga personer att hvar för sig göra upp, oberoende af bestämda föreskrifter, sådana konstruktioner.

Till och med när premier för uppgörande af förslag till monitorer och kanonbåtar utdelats, har man så visat ut, hvad som skulle göras, att konstruktörerna icke haft fria händer att åstadkomma det bästa möjliga. I komitéer utöfva ofta mindre sakkunniga ledamöter en obehörig inverkan på konstruktionen. Derigenom uppstå dessa lappverk, som ingen vill kännas vid.

Hvad har nu detta med förevarande fråga att göra? kan man säga. Jo, kan icke regeringen låta verkställa en förnyad undersökning, om sådan anses behöfzig? Det säges att, äfven om man byggde efter den föreslagna planen, skulle det i allt fall blifva ett mycket godt fartyg. Så är ock förhållandet med monitorerna. Efteråt kan man mycket lätt kritisera hvad som gjorts och yttra sig om hvad som hade bort göras, men att kritisera på förhand är svårt, ty dertill fordras grundliga kunskaper.

Jag har nu yttrat mig tillräckligt i sjelfva saken. Men skall jag

Anslag till byggande af ett pansarfartyg.
(Forts.)

Anslag till
byggande af
ett pansar-
fartyg.
(Forts.)

säga, om jag vill gå in på Utskottets förslag eller icke, så är det icke lätt att derpå svara. Det är tvärtom mycket svårt att hålla medelvägen mellan de begge förslagen, att afgöra hvilketdera förslaget man bör antaga. Hvad som närmast behöfves är väl utan tvifvel större pansarskepp, pansarbrytande monitorer, och hvad som sist behöfves är väl mindre fartyg. Men äfven om de der mindre fartygen skulle jag vilja föreslå, att äfven de måtte få genomgå en andra eller tredje granskning eller ännu flera, om så behöfdes. Jag lägger Herrarne på hjertat, att det är alldeles nödvändigt, att hvad som har större in- gripande vigt noga kritiseras, innan man antager detsamma. Då slipper man sådana anmärkningar, som nu blifvit gjorda.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på den förevarande punkten, hvars antagande icke blifvit af någon ledamot begärdt, hade yrkats dels af Herr *Carlson* m. fl., att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, skulle bifalla samma nädiga framställning oförändrad. dels ock af Frih. *Klinckowström*, att Kammaren skulle afslå såväl Kongl. Maj:ts berörda framställning som Utskottets hemställan.

Härefter framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, derefter proposition på Herr *Carlsons* yrkande och sedermera proposition på Friherre *Klinckowströms* yrkande; och förklarade Herr Grefven och Talmannen, sedan propositionen på Herr *Carlsons* yrkande förnyats, sig hafva funnit denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Klinckowström* begärde votering.

Sedan Kammaren till kontraposition i voteringen antagit Friherre *Klinckowströms* yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets i 15:de punkten af utlåtandet N:o 9 gjorda hemställan i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, skall bifalla samma nädiga framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås såväl Kongl. Maj:ts berörda framställning som Utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 80;
Nej — 17.

16 och 17 punkterna.

Biföllos.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts att de i dag för andra gången bordlagda ärendena skulle sättas nederst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 11 e. m.

In fidei

A. von Krusenstjerna.
